

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lingvistická analýza písňových textů hudební skupiny Jananas

Linguistic analysis of the Jananas band's lyrics

Anna Botková

Vedoucí práce: doc. Mgr. Robert Adam, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání – Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Lingvistická analýza písňových textů hudební skupiny Jananas* potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. 4. 2021

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto prostřednictvím poděkovala vedoucímu práce doc. Mgr. Robertu Adamovi, Ph.D za jeho cenné poznatky a odborné rady.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce si klade za cíl zanalyzovat písňové texty hudební skupiny Jananas především z lingvistického hlediska. V teoretické části objasní pohled na zkoumaný jazykový materiál – písňové texty. Hudba a řeč spolu nepochybně souvisejí. V počátku na tento vztah hudby a jazyka pohlédneme, nicméně uvedeme i několik poznatků, kterými se hudba a řeč naopak zcela odlišují. Přiblížíme také vztah básní a písní. Hranice mezi těmito žánry je poměrně tenká, a proto se pokusíme vymezit jejich odlišnosti. Blíže uvedeme zařazení písňových textů do komunikační sféry a tyto texty zařadíme také k funkčnímu stylu. Na písně pohlédneme částečně i z hlediska hudebněvědného. Vymezíme jejich hudební žánr a v krátkosti shrneme historii vývoje tohoto žánru na území České republiky. Blíže představíme hudební skupinu Jananas. V praktické části budou jazykové analýze podrobeny vybrané písňové texty ze dvou alb, které doposud hudební skupina Jananas vydala. Zaměříme se na foneticko-fonologickou stránku, morfologickou stránku, dále na lexikum, stránku syntaktickou, ale i na textovou výstavbu jednotlivých písňových textů. Texty budou také z hlediska četnosti slovních druhů porovnány s písňovými texty stejného žánru z 60.–80. let 20. století. V závěru práce se budeme věnovat podrobnějšímu shrnutí a popisu jevů, které vyplývají z námi provedené analýzy. Popsána bude také poetika hudební skupiny Jananas.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jananas, písňový text, píseň, lingvistická analýza, jazykové roviny

ABSTRACT

This bachelor's thesis aims to analyze the lyrics of the music group Jananas mainly from a linguistic point of view. In the theoretical part of this thesis it clarifies the view of the researched language material – song lyrics. Music and speech are undoubtedly related. In the beginning, we will look at this relationship between music and language, but we will also present some findings that make music and speech completely different. We will also describe the relationship between poems and songs. The boundary between these genres is relatively thin, so we will try to define their differences. We will specify the inclusion of song lyrics in the sphere of communication, and we will also include these lyrics in the functional style. We will look at the songs partly from the point of view of musicology. We will define their musical genre and briefly summarize the history of the development of this genre in the Czech Republic. We will introduce the music group Jananas in more detail. In the practical part, selected lyrics from two albums released by the Jananas music group will be subjected to linguistic analysis. We will focus on the phonetic-phonological side, the morphological side, the lexicon, the syntactic side, and also on the textual construction of individual song lyrics. The lyrics will also be compared with song lyrics of the same genre from the 60s–80s in terms of the frequency of word types of the 20th century. At the end of the work, we will focus on a more detailed summary and description of the phenomena that result from our analysis. The poetics of the music group Jananas will also be described.

KEYWORDS

Jananas, song lyrics, song, linguistic analysis, language levels

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část.....	11
1 Hudba a řeč.....	11
2 Zkoumaný materiál: písňové texty.....	13
2.1 Báseň vs. píseň.....	14
3 Charakteristika komunikační sféry.....	16
3.1 Cíle komunikace.....	16
3.2 Užití jazykového kódu.....	17
3.3 Psanost a mluvenost.....	17
3.4 Dialogičnost a monologičnost.....	17
3.5 Normy.....	17
4 Charakteristika stylu komunikační sféry.....	18
4.1 Funkce.....	18
4.2 Kontakt.....	18
4.3 Výrazové prostředky.....	18
5 Žánrové zařazení písňových textů z pohledu hudební vědy.....	19
5.1 Vývoj folku na české hudební scéně.....	20
5.2 Hudební skupina Jananas.....	21
Praktická část.....	23
1 Zkoumaný materiál: konkretizace.....	23
2 Metodologie.....	24
2.1 Textová výstavba.....	24
2.2 Syntaktická rovina.....	24
2.3 Lexikální rovina.....	25

2.4	Morfologická rovina	26
2.4.1	Problémy zařazení některých slov	26
2.5	Foneticko-fonologická rovina	28
2.6	Přizpůsobení textu hudební složce písně	29
3	Analýza textů z alba Jananas 2010.....	31
3.1	Seniore Freestyle	31
3.1.1	Textová výstavba	31
3.1.2	Rovina syntaktická.....	31
3.1.3	Rovina lexikální.....	32
3.1.4	Rovina morfologická	33
3.1.5	Rovina foneticko-fonologická	34
3.2	Bílý sex	34
3.2.1	Textová výstavba	35
3.2.2	Rovina syntaktická.....	35
3.2.3	Rovina lexikální.....	35
3.2.4	Rovina morfologická	36
3.2.5	Rovina foneticko-fonologická	37
3.3	S.P.A.M.....	37
3.3.1	Textová výstavba	37
3.3.2	Rovina syntaktická.....	38
3.3.3	Rovina lexikální.....	38
3.3.4	Rovina morfologická	39
3.3.5	Rovina foneticko-fonologická	40
3.4	Pražské jaro	40
3.4.1	Textová výstavba	40

3.4.2	Rovina syntaktická.....	41
3.4.3	Rovina lexikální.....	41
3.4.4	Rovina morfológická	42
3.4.5	Rovina foneticko-fonologická	43
4	Analýza textů z alba To samo 2016	44
4.1	Jana Smutná	44
4.1.1	Textová výstavba	44
4.1.2	Rovina syntaktická.....	44
4.1.3	Rovina lexikální.....	46
4.1.4	Rovina morfológická	46
4.1.5	Rovina foneticko-fonologická	47
4.2	Antonín Sova.....	47
4.2.1	Textová výstavba	47
4.2.2	Rovina syntaktická.....	48
4.2.3	Rovina lexikální.....	50
4.2.4	Rovina morfológická	51
4.2.5	Rovina foneticko-fonologická	51
4.3	Válka sportu	52
4.3.1	Textová výstavba	52
4.3.2	Rovina syntaktická.....	52
4.3.3	Rovina lexikální.....	53
4.3.4	Rovina morfológická	54
4.3.5	Rovina foneticko-fonologická	54
4.4	Želé.....	55
4.4.1	Textová výstavba	55

4.4.2	Rovina syntaktická.....	55
4.4.3	Rovina lexikální.....	55
4.4.4	Rovina morfologická	56
4.4.5	Rovina foneticko-fonologická	57
5	Srovnání četností slovních druhů s folkovými texty z 60.–80. let 20. století.....	58
	Závěr	60
	Seznam použitých informačních zdrojů.....	62
	Seznam zkratk.....	65
	Seznam příloh.....	66

Úvod

Tématem této bakalářské práce je lingvistická analýza písňových textů hudební skupiny Jananas. Text si klade za cíl rozebrat písňové texty z lingvistického hlediska. Snaží se popsat charakteristické prvky, které vyplývají z provedené analýzy, a naznačit poetiku hudební skupiny Jananas.

V teoretické části práce je blíže specifikován zkoumaný jazykový materiál, písňový text. Je přiřazen k určité komunikační sféře, která je dále blíže určena. Na písňové texty bude pohlédnuto také ze stylistického hlediska. Námi zvolené texty budou krátce vymezeny v rámci hudební vědy – v práci je zmíněno několik poznatků z této oblasti a texty jsou zařazeny také k hudebnímu žánru. V krátkosti je pohlédnuto také na historii vývoje tohoto hudebního žánru na území České republiky a jsou shrnuty základní údaje o hudební skupině Jananas – představíme členy této skupiny a zmíníme i několik ocenění, která byla této hudební skupině doposud udělena.

V praktické části se práce zaměřuje především na lingvistickou analýzu. Na texty je pohlíženo z hlediska strukturalistického. V kapitole *Metodologie* je přiblíženo, na jaké jevy se v písňových textech na jednotlivých jazykových rovinách zaměříme. Každý text je rozebrán zvlášť. V závěru práce bude shrnut obecný charakter těchto textů vyplývající z provedené analýzy. Bude také popsána poetika hudební skupiny Jananas.

Kleňhová (2013) ve svém článku vznáší zajímavou hypotézu, zda je možné posuzovat písňové texty, aniž bychom vzali v úvahu jejich hudební doprovod. Pouhé „texty“ zkoumat lze, faktem ale je, že pokud odhlédneme od hudebního podkresu, pohled na dílo jako takové nebude komplexní. Nicméně předmětem této práce je zkoumat písňové texty z jiného než jen posluchačského hlediska, tedy v zásadě pohlédnout na písňový text pouze jako na text, útvar především slovesný, který vykazuje určitá specifika.

Písni je čím dál více. Byly i doby, kdy byla píseň něčím vzácným, ale ty už jsou dávno pryč. Dnes nám písně značně zevšedněly. Denně se ozývají z reproduktorů v obchodech, kavárnách, restauracích i ze sluchátek, se kterými jezdí v tramvaji snad každý druhý cestující. Převládají stereotypní melodie a rytmy, důraz se klade na monotónnost a jednoduchost. Mnozí už ztratili zájem o obsah písňových textů přemýšlet. Pohlížet na

písňový text z jiného než posluchačského hlediska je neobvyklé, ale může nám poskytnout zajímavý vhled do sféry těchto velmi běžných, nám dobře známých, ale přesto tak málo popsaných komunikátů.

Teoretická část

1 Hudba a řeč

Hudba a řeč spolu nepochybně souvisejí. Dle Fukáče a Poledňáka (1995) tuto skutečnost podtrhuje fakt, že v 19. století německý hudební vědec Hugo Riemann začal užívat pojmu *Musikphilologie* (v překladu hudební filologie). Volba názvu byla pravděpodobně zapříčiněna tím, že již v té době vše nasvědčovalo příbuznosti jazyka a hudby.

Jednotlivé hlásky bychom mohli přirovnat k tónům, souzvuky ke slabikám, akordy ke slovům apod. Hudbu proto můžeme stejně tak jako jazyk popsat jako systém, který tvoří jednotlivé roviny. Muzikologie z velké části svůj pojmoslovný systém založila právě na podobnosti s terminologií filologie a literární vědy. Setkáváme se zde s pojmy jako hudební projev, hudební materiál, hudební syntaxe, styl, žánr aj. Při popisu zvukové stránky nalezneme též několik podobností – pojmy jako rytmika, melodie, důraz, intonace, frázování, ...

Je známo, že jednotlivé zvuky v nás vyvolávají emoce, pocity, představy, nicméně stále platí, že je řeč hudbě nadřazena. To, čím k nám „promlouvá“ řada tónů, zvuků, musí být pomocí slov opsáno. „*Říkáme, že hudba něco znamená, vyjadřuje, a v tom smyslu můžeme použít i slovní spojení, že hudba promlouvá, že něco říká, ale i toto můžeme chápat pouze metaforicky jakoby v uvozovkách.*“¹

Nejen pojmoslovný systém jazyka, ale i literární věda a dějiny literatury jsou s muzikologií propojeny, patří k pomocným vědám muzikologickým. Obě vědy vycházejí ze stejných poznatků. Popisují historické útvary starověku a pozdějších dob, jejichž součástí byl hudební doprovod. Jsou to například: *nomos*, *hymnos*, *óda*, *paján*, *biblické žalmy*, *balady*², dále duchovní písně (na našem území *Hospodine, pomiluj ny* a pozdější chorál *Svatý Václave*). „*S vývojem docházelo k synkresi písňové lyriky duchovní s milostnou (Otep*

1 EGGBRECHT, Hans Heinrich. Hudba a krásno. Přeložil Jarmila GABRIELOVÁ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. s. 19. ISBN 80-7106-479-3.

2 MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004. s. 455. ISBN 80-7185-669-X.

myrhy) a k přerůstání duchovní písňové produkce v lyrické texty, jež byly povětšinou opatřeny nápěvy, ale sloužily již také k četbě a recitaci.“³

I když se tyto vědy v mnohém podobají a jsou nepochybně propojeny, jejich předmět je zcela odlišný a každá popisuje zkoumané jevy podle svých jasně daných pravidel.

3 MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004. s. 456. ISBN 80-7185-669-X.

2 Zkoumaný materiál: písňové texty

Nežli přistoupíme ke konkrétním specifikám písňových textů skupiny Jananas, jeví se jako vhodné přiblížit písňové texty z obecnějšího hlediska.

Prvním základním znakem je provázanost textu s hudbou – text je součástí písně. Píseň je útvar verbálně-hudební. Jedná se o heterogenní komunikát. Při rozboru lze vyčlenit nejméně dva znakové systémy – jazykový a hudební. Zpravidla při tvorbě písní jeden ze systémů dominuje. Buď tedy textař píše text na již hotovou melodii (dominantní je složka hudební), nebo naopak skladatel komponuje melodii k již hotovému textu (v tomto případě dominuje složka verbální). Rovněž mohou obě složky vznikat zároveň ve volné improvizaci. Tyto složky je však také možné od sebe oddělit, a tak mohou vystupovat i jako dvě samostatné jednotky (srov. J. Nekvapil a J. Zeman, 1987).

Jedná se o úkaz zcela běžný. Známa jsou instrumentální provedení všech možných písní, v opačném případě se písňovým textům dostane knižního zpracování. Onu samostatnost podtrhuje i ta skutečnost, že se s označením píseň setkáváme jak v literární⁴, tak i v hudební vědě. Dokladem je také to, že mnohé písně vznikly spojením básnického slova s melodií. Je nutné vycházet z předpokladu, že původně existovala báseň sama o sobě, která byla určena primárně ke čtení. Až po určité době oslovila skladatele natolik, že se rozhodl báseň zhudebnit. Vzpomeňme na zhudebněné texty básníka Josefa Kainara v hudební úpravě Zuzany Navarové, Vladimíra Mišíka, texty Václava Hraběte v hudební úpravě Vladimíra Mišíka nebo na zhudebnění básní Jana Skácela v podání Jiřího Pavlici a Hradišťanu. V současnosti se některé hudební skupiny uchylují ke zhudebňování textů klasických kanonických autorů. Zajímavý je například počín hudební skupiny s názvem Hm..., konkrétně jejich hudební úprava Seifertovy Písně o lásce či Wolkerovy Balady o očích topičových.

4 Novodobý pojem píseň z hlediska literární vědy označuje literární text výhradně bez doprovodu (hudebního i vokálního), pouze svým laděním zpěv či hudbu evokující. Primárně je tento útvar určen ke čtení (např. Nerudovy *Písně kosmické*, Seifertova *Píseň o lásce*). Dále od tohoto širšího chápání pojmu píseň odhlížíme.

Hodnocení těchto úprav je zcela subjektivní. Určitě však mohou být jistým ozvláštňením například ve výuce českého jazyka a literatury. Stejně tak mohou být zhudebněné básně pro část recipientů právě jistým „mostem“ mezi nimi a poezií.

Primárně jsou písňové texty určeny k řečové produkci, konkrétně ke zpěvu. Při vzniku písňe se však autor bez grafického zápisu jen stěží obejde. Jak už bylo výše zmíněno, k některým písňím vznikají dokonce zpěvníky, které obsahují textový i notový zápis jednotlivých skladeb. Záměr je především takový, aby si je mohl kdokoli sám zazpívat a zahrát, aby se mohl písň například z paměti naučit a pak ji dále v souladu s autorskými právy produkoval.

2.1 Básň vs. písň

Písňové texty bývají velmi často staveny do roviny s texty prozaickými. Tato skutečnost je zcela namístě, neboť jak u básně, tak i u písňe můžeme analyzovat tematickou stránku, jazykové prostředky, pojmenování, tropy, ale můžeme se také zamýšlet nad syntaxí, dokonce i lexikem.

Prokeš (2003) však písň jako celek řadí k útvarům ústní slovesnosti, kdežto básň je určena primárně ke čtení. Právě poezii určenou primárně ke čtení vnímá čtenář kontinuálně během celého aktu čtení. Může se libovolně v textu pohybovat – vrátit se na začátek či v textu přeskakovat. Básně však také mohou být recitovány. Ovšem záměr autora není této skutečnosti přizpůsoben. Básně řadíme do sféry komunikace písemné, kdežto písňe jsou především určeny k poslechu, nejsou fixovány na grafický zápis.

Písňový text vnímá posluchač především pomocí sluchu. Taková recepce má svá specifika. Při poslechu můžeme předně zmínit okolní šumy a ruchy, které mohou sluchovou orientaci značně ztížit. Písň je časově ohraničená, má svůj vyměřený čas. Pro posluchače existuje pouze v momentě, kdy ji vnímá. Během toho plyne, a pokud posluchači nějaké slovo unikne či ho nerozezná, přeslechne se, nemá již možnost se k němu vrátit, a tak se mnohdy v textech ztrácí. Je nutné zmínit, že každý posluchač prožívá čas, který je písni vyměřený, subjektivně. Vnímá mimo verbální složku písňe také její melodii, která více či méně působí na jeho emocionální stránku. Dokáže jeho emoce zesilovat, či naopak tlumit jejich působení, záleží vždy na přítomném okamžiku a emočním rozpoložení daného jedince.

Básně a písně tvoří nedílnou součást kultury. Jejich recepce je však odlišná. Zájem o básně ustupuje, ale písně svůj okruh recipientů denně rozšiřují. Písně jsou nedílnou součástí našich životů. Ozývají se z reproduktorů v obchodech, kavárnách, restauracích, běžně také z reproduktorů v autě či ze sluchátek. Kleňhová (2013) o písních konstatuje, že „*dopadají na nás téměř všude, a přesto o nich jako o žánru, o komunikátu zatím víme poměrně málo.*“⁵

5 KLEŇHOVÁ, Eliška. Situačně podmíněné proměny současných písňových textů. In: *Bohemica Olomucensia: roč. 5* [online]. Olomouc, 2013. s. 44 [cit. 19. 2. 2021]. ISSN 1803-876X. Dostupné z: https://kb.upol.cz/fileadmin/userdata/FF/katedry/kbh/veda_a_vyzkum/bohemica_olomucensia/BO_1_2013.pdf

3 Charakteristika komunikační sféry

Stylově lze písňový text zařadit dle Hoffmannové (2016) do tzv. sféry literární komunikace, nicméně Hoffmannová zdůrazňuje, že jej jasně nelze zařadit do oblasti klasické „krásné literatury“. Sféra literární komunikace zabírá širokou paletu žánrů, proto nelze zcela určitě říci, které žánry patří do sféry této komunikace a zároveň splňují požadavky pro zařazení do oblasti „krásné literatury“. Hraničními žánry jsou vedle písňových textů také sci-fi, fantasy, literatura faktu, cestopisy, fejetony, reportáže, komiksy, texty raperů, nově také třeba příspěvky na sociálních sítích.

Jedná se o specifickou formu vyjadřování, v níž převažuje funkce estetická. Komunikát v nás často dokáže vyvolat emoce, a to nejen z hlediska obsahové stránky, ale také vhodným užitím jazykových prostředků, svým stylem a laděním.

„Výrazně se uplatňuje individualita autora a recipienta, záměrná je otevřenost sdělení nejrozumnějším interpretacím; „nedoručenost“, implicitnost vyjadřování umožňující značný rozptyl při interpretaci smyslu sdělení, zapojování individuální konotací, asociací apod.“⁶

Pokud pohlédneme na další slohotvorné činitele – veřejnost a privátnost, mluvenost a psanost, dialogičnost a monologičnost – písňové texty se pohybují na hranici. Tato komunikační sféra podléhá nejméně normám a standardům, se kterými se setkáváme v jiných komunikačních sférách. Hoffmannová (2016) jednotlivé slohotvorné činitele blíže specifikuje. V následující části její poznatky shrneme. Názvy podkapitol jsme ponechali totožné (viz Hoffmanová, 2016).

3.1 Cíle komunikace

Cíl vymezujeme především na základě produkce textu, tj. za jakým účelem autor text vytvořil. V této sféře převládá cíl oslovit adresáta (čtenáře či posluchače), zaujmout jej a vyvolat v něm určité pocity a dojmy. Cíle mohou být ovšem daleko komplexnější (např. pobavit, sdělit postoje, vyjádřit emoce, vyjádřit nesouhlas, ...)

⁶ HOFFMANNOVÁ, Jana. Sféra literární komunikace. *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016, s. 396. ISBN 978-80-200-2566-1.

3.2 Užití jazykového kódu

V současné době je zcela běžné, že se při produkci textů užívají prostředky ze všech vrstev národního jazyka. Spisovnost je pomalu na ústupu a do popředí se dostává obecná čeština. Běžné je užití nespisovných prostředků, které má své opodstatnění. Tyto prostředky slouží k určité, předem zamýšlené stylizaci (např. jazykové hře). V textech se také mnohdy objevují slova z jiných přirozených jazyků. Jedná se o tzv. vícejazyčnost. V poslední době se v textech setkáváme především s anglicismy, neboť právě angličtina vlivem dostupnosti internetu a v posledních desetiletích vlivem sociálních sítí české mluvčí konfrontuje nejvíce.

3.3 Psanost a mluvenost

Tyto dvě složky jsou u textů z literární sféry provázané. Písňové texty byly vytvořeny především proto, aby se následně doplnil hudební podkres a byly realizovány zvukově. Mohli bychom tedy uvažovat o jejich zařazení k mluveným projevům. Nicméně i když se písňové texty přibližují běžným mluveným textům, je to jejich druhotná vlastnost. Primárně se jedná o texty předem promyšlené, spontaneitu a autentičnost pouze evokující.

3.4 Dialogičnost a monologičnost

V textech se mnohdy objevují prvky připomínající dialog. Například užití 2. os. jak plurálu, tak singuláru může „kontaktovost“ evokovat. Pokud se však nejedná o duet, většinou je v písni přítomen pouze jeden hovořící subjekt.

3.5 Normy

S normativností se v literární komunikaci spíše nesetkáme. Pohled na tuto sféru se mění a formuje především pod vlivem dobových konvencí. I co se týká estetičnosti, je norma značně proměnlivá. Jak bylo výše zmíněno, umělecká produkce výhradně s užitím spisovného jazyka je věcí minulosti. Autoři užívají celého inventáře národního jazyka.

4 Charakteristika stylu komunikační sféry

V této kapitole opět vycházíme z poznatků Hoffmanové (2016), názvy jednotlivých podkapitol ponecháváme totožné. Při popisu stylu komunikační sféry literární, odhlížíme od prozaické a dramatické tvorby, zaměřujeme se především na poezii, ve které spatřujeme podobnost s texty písňovými.

4.1 Funkce

Dominuje především funkce estetická a dále emotivní. Je třeba si uvědomit, že je zde velká míra „otevřenosti“ a možných interpretací, které jsou ovlivněny subjektivní zkušeností recipienta. O funkci fatické bychom mohli uvažovat především při živých vystoupeních (autogramiády autorů či živé koncerty).

4.2 Kontakt

Mezi subjekty komunikace, jimiž jsou především autor a recipient uměleckého komunikátu (čtenář, posluchač, divák), převažuje především kontakt nepřímý a mnohdy zprostředkovaný. Dnes je vedle klasických prostředků komunikát zprostředkován častěji pomocí různých medií či mobilních aplikací. Naopak při živé produkci (koncertech) je zřejmé, že se jedná o kontakt přímý. V obou případech se však účastníci komunikace vzájemně neznají. Je namístě také mluvit o asymetričnosti, neboť mnohdy je skupina recipientů velmi rozsáhlá a každý jednotlivec komunikát přijímá subjektivně.

4.3 Výrazové prostředky

Autoři uměleckých textů hojně užívají celé palety jazykových prostředků za účelem vytvořit komunikát s dominantní funkcí estetickou. Texty bývají zpravidla velmi promyšlené a předem připravené, nicméně mohou také usilovat o autentičnost. Výrazové prostředky volí autor na základě svých představ, často mají své funkční opodstatnění.

5 Žánrové zařazení písňových textů z pohledu hudební vědy

Námi zvolené písňové texty spadají pod žánr folk. Toto označení má odlišné významy v anglosaském a v českém prostředí:

„Vyslovíme-li v angličtině slovo folk, míníme tím lid. Folk music znamená lidovou hudbu i tzv. folkovou hudbu. Bez dalšího upřesnění pro výraz folk music angličtina preferuje význam lidová hudba ve smyslu hudby etnické. Proto se pro odlišení tzv. folkové hudby vžil v anglo-amerických zemích název současný (contemporary) či moderní (modern) folk.“⁷

Prokeš (2003) uvádí, že v prostředí českém mohou být označení *moderní* či *současný* zavádějící. Mohou odkazovat na počátek moderny v 90. letech 19. století, označení *moderní* spojuje s oblastí sportu (*moderní* pětiboj aj.). Nicméně Prokeš uznává, že označení *moderní* ve smyslu „jdoucí s dobou“ je příhodné.

V českém prostředí se pro označení národní lidové tvorby užívá termín folklór. Folklór si spousta lidí spojuje hlavně s částmi Moravy, kde je tento fenomén stále živý a hodnotný. Jeví se jako možné, že ono české folkové písničkáření vzešlo právě z lidových písní, bylo mu jistou inspirací. Folk se snaží stejně jako lidová píseň o sdělnost, autentičnost. Co se týče stránky tematické, dokážou jak folklór, tak i folk vyslovit kritiku, ale také komentovat krásy či nástrahy všedního života. Nedílnou součástí je též stránka humoristická. Písňe jsou věrným zrcadlem pocitů a nálad (srov. Merta, 1990). Folk se vyznačuje „městskostí“ – orientací na prostředí města, čímž se od folklórní tvorby značně odlišuje.

Z novodobého hlediska už lze folk charakterizovat: „...jako typ moderní zpěvné písně, která spontánně vznikla v amatérských kruzích a jako protiklad proti konvenčnímu, zkomercializovanému popu kladla důraz na pregnantní, obsahově hutnou a často objektivní myšlenku.“⁸ Nutno však zmínit, že charakteristiky se různí, jsou neurčité, značně se zevšeobecňují.

7 PROKEŠ, Josef. *Estetická výstavba české folkové písně v 60. a 80. letech XX. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. s. 8. ISBN 80-210-3039-9.

8 tamtéž s. 10.

Názory jednotlivých odborníků se ve věci zařazení folku do systému hudební vědy liší. Proto od této skutečnosti odhlížíme, neboť to pro naši práci není relevantní.

Tematicky lze v rámci žánru folk vymezit několik podžánrů. V rámci tohoto žánru dochází zcela přirozeně k synkrezí. Merta dodává: „*Mluví se o epoše mezižánrů*“⁹. Do folku pronikají prvky šansonu, folklóru, jazzu, rocku, blues, ale mimo jiné také prvky moderní i vážné hudby.

Kolébkou folku je anglosaské prostředí. Původně se jednalo o hnutí mající za cíl obnovit „slávu“ anglosaské lidové písně, umělci tak činili prostřednictvím aktualizující interpretace. Z tohoto prostředí se folk v 60. letech postupně rozšiřoval. Prokeš (2003) zmiňuje tři roviny, ve kterých proces rozšiřování folku probíhal:

1. přejímání a napodobování anglosaských materiálů
2. objevování vlastních folkových písní a jejich postupná adaptace
3. rozšíření a popularizace

5.1 Vývoj folku na české hudební scéně

České písničkářství se pyšní mnoha zvučnými jmény a neustále přibývají jména nová.

Jedny z prvních písní plné svěžesti, aktuálnosti a intelektuálního humoru vznikaly na prknech Osvobozeného divadla z pera Voskovce a Wericha na hudbu Jaroslava Ježka. Na ně navazuje v 50. letech 20. století v podobném duchu dvojice Suchý a Šlitr svou tvorbou hudebních komedií a muzikálů na prknech divadla Semafor. Jejich texty se podobně jako některé texty folkové obrací k všednosti, opět tematizují denní skutečnosti. Činí tak především pomocí kombinací témat, stylů, hry s jazykem. Folk v jeho klasické podobě proniká do Čech v 60. letech 20. století. Postupně se český písničkář přesouvá z divadelní scény na jeviště či do sálů (srov. Kožmín, 1998).

9 MERTA, Vladimír. *Zpívaná poezie: Úvaha vzniklá za pochodu v letech 1982-1984*. Praha: Panton, 1990. s. 138. ISBN 80-7039-032-8.

Velkou skupinou řadící se pod raný folk je skupina zpěváků tzv. protestsongů („*typická je pro ně unie autora skladby s textařem a interpretem*“).¹⁰ Mezi ně patří především Karel Kryl, Vladimír Merta, Jaroslav Hutka, Petr Ulrych, Jan Burian a bratři Nedvědové.

Pro generaci vstupující do povědomí veřejnosti v 80. letech po uvolnění režimu jsou klíčové právě texty, jež nesou jejich osobní poselství a bývají označovány za „*zpívanou poezii*“¹¹. Řadí se k nim především Jaromír Nohavica, Karel Plíhal, bratři Ebenové, Vlasta Redl, z hudebních skupin pak Nerez či Javory.

Rozhodně i dnes není o kvalitní písničkáře nouze. Přirozeně dochází k vývoji (mísení žánrů, aktualizace témat aj.), folková scéna je však na hudební scéně stále aktivní. Ze současných interpretů můžeme zmínit Tomáše Kluse, Xindla X, Pokáče, Pavla Helana.

5.2 Hudební skupina Jananas

Jananas je česká folková skupina působící na české hudební scéně od roku 2005. Skupinu tvoří čtyři členové – frontmanka Jana Infeldová, kytarista Jan Vávra, baskytarista Jaromír Fulnek a bubeník Jan Chalupa.

Stylově se řadí k hardcore folku. Základem tvorby jsou svěží, zábavné a důmyslně zpracované skladby. O hudební aranžmá se stará Jan Vávra, písním však vévodí především texty, které píše Jana Infeldová.

Tvorba Jananasu je srovnatelná s písničkami Xindla X, Tomáše Kluse, Karla Plíhala či s tvorbou bratrů Ebenů. Tematicky se však jejich tvorba liší.

Své první nahrávky vydala skupina vlastním nákladem v roce 2006 a 2008. V roce 2009 získal Jananas ocenění hudebního festivalu Zahrada. První profesionální album s názvem *Jananas* vyšlo v roce 2010 a bylo nominováno na hudební cenu Anděl v kategorii Folk a country. Doposud poslední album *To samo* bylo vydáno roku 2016 a v témže roce bylo

10 MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004. s. 461. ISBN 80-7185-669-X.

11 tamtéž

opět nominováno na cenu Anděl tentokrát v kategorii Videoklip roku (viz Jananas bio, 2017).

Praktická část

1 Zkoumaný materiál: konkretizace

Pro praktickou část jsem zvolila 8 písňových textů hudební skupiny Jananas ze dvou výše zmíněných alb – *Jananas* z roku 2010 a *To samo* z roku 2016.

Aby jednotlivé texty mohly posloužit našemu účelu, bylo třeba si opatřit jejich psanou formu. K albům bohužel doposud nevyšel zpěvník, a proto byly použity texty písní, které kapela uveřejnila pod svými videy na YouTube kanále. V těchto prepisech byly opraveny některé odlišnosti od textů zpívaných (překlepy) a také pravopisné chyby (např. *ke mě přikulí* opraveno na *ke mně přikulí*). Pokud texty nebyly k dispozici, snažili jsme se o co nejpřesnější zápis písňového textu podle zvukového záznamu.

V zápisech textů se ve většině případů nedodržují platné normy pro úpravu textů. Pověštinou začíná každý verš velkým písmenem. S interpunkcí je to poměrně složité. Ve většině textů se objevují čárky před spojkami, není to však pravidlem. Ponechali jsme interpunkci tak, jak bylo uvedeno v prepisech písňových textů pod videy. Při tvorbě vlastního přepisu jsme dbali pomyslných pravidel, kterými se řídily texty zveřejněné interpretem.

2 Metodologie

Texty budou podrobeny analýze především na všech jazykových rovinách. V následující části se pokusíme každou z jazykových rovin stručně charakterizovat.

2.1 Textová výstavba

Písňové texty bývají zpravidla velmi dobře promyšlené. Výstavba je podřízena nejen jednotlivým motivům, ale především zde dominuje rytmika. Bývají členěny do slok a velmi často se setkáváme s refrénem – verše, které se v textu pravidelně opakují. Zpravidla nese stěžejní myšlenku celého textu (Čechová, 1997).

2.2 Syntaktická rovina

Syntax sleduje především významové vztahy mezi lexikálními jednotkami, způsoby jejich vyjádření a uspořádání v rámci syntagmatu. Syntagma, spojení minimálně dvou prvků, kdy jeden prvek je podřízen druhému a tento vztah je formálně vyjádřen, považujeme za minimální syntaktickou jednotku. Výpovědi považujeme za minimální komunikáty. Jedná se o jednotky, které jsou pevně ukotveny v dané komunikační situaci, jsou zpravidla ucelené, intonačně uzavřené, schopné fungovat v komunikaci samostatně. Syntax se zaměřuje především na výpovědi s explicitně vyjádřenou predikací, neboť ty jsou považovány za standardizované, gramaticky ucelené abstraktní jazykové jednotky sloužící k vytváření komunikátů (vět) (viz Hirschová, 2012).

Dále se zaměříme na komunikační funkce (KF) některých výpovědí. Školní gramatiky rozlišují čtyři druhy výpovědí (vět) s funkcí oznamovací, tázací, rozkazovací a přací. Je nutno podotknout, že toto dělení se opírá pouze o formu dané výpovědi, ale nepočítá s tím, že i když se výpovědi formálně liší, jejich komunikační funkce může být shodná. Výpověď je totiž pevně ukotvena v komunikační situaci a její smysl je dán dvěma základními složkami: obsahem = co je sdělováno a aktuální komunikační funkcí = za jakým účelem/proč mluvčí větu pronáší (viz PMČ¹², § 788). KF existuje nespočet. Jejich kategorizaci provedl Miroslav Grepl, jehož dělení dodržujeme: KF asertivní, direktivní, interogativní, komisivní,

12 KARLÍK, Petr et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-624-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:baa054a0-d966-11e6-8010-005056827e51>

permissivní, varovací, expresivní a deklarativní (srov. Grepl, 2017). Výpovědi v písňových textech zpravidla řadíme k funkci asertivní, nicméně objevují se i výjimky.

Některé výpovědi sdělují, že uskutečnění či neuskutečnění obsahu predikátu je nutné, možné nebo záměrné (viz PMČ, § 751). Dle sémantického hlediska se modalita různí, a tak se v jazykovědě setkáváme s pojmy: modalita voluntativní (vyplývá z aktivního stanoviska vůle samotného konatele), modalita epistémická (mluvčí vyjadřuje míru jistoty o platnosti obsahu predikátu), modalita alétická (vyjadřuje objektivní nutnost a možnost) a modalita deontická (vyjadřuje objektivní nutnost a možnost ve vztahu k normám a zákonům). Při rozboru se zaměříme blíže také na výpovědi, které modalitu vykazují.

Jelikož čeština nemá pevně daný slovosled, vznikají mnohdy konstrukce s neobvyklým subjektivně zamýšleným slovosledem. Setkáváme se také s výpustkami určitých částí, které vyplývají z kontextu (elipsy). Z kompozičních postupů dominuje opakování (repetice určitých částí) a paralelismus – jev, kdy se užívá stejné mluvnické či zvukové stavby po sobě jdoucích veršů (srov. Čechová, 1997).

2.3 Lexikální rovina

Zaměříme se na stylistické příznaky lexikálních jednotek (např. eufemismy, dysfemismy, expresivní výrazy, dialektismy, profesionalismy, poetismy, vulgarismy) a popis sémantických vztahů lexikálních jednotek.

Autoři velmi často využívají polysémii i homonymii – v textech se vyskytují *homonyma*¹³, která se často pojí se slovy významově nesouvisejícími a tvoří tak jazykovou komiku. Paronyma, slova podobně znějící, též nejsou výjimkou. Velmi četné jsou v textech také tropy a figury. Pozornost je především směřována na obrazná pojmenování (metafory, metonymie, synekdochy, přirovnání), která mají zčásti podíl na „otevřenosti“ díla. Určité konotace vzbuzuje také užití frazémů. Jedná se o specifické víceslovné lexikální jednotky, které pozbyly svůj původní význam a nabývají významu aktualizovaného, který je vázaný na daný frazém (srov. Čechová, 1997).

13 Slova mající stejnou nejen grafickou, ale i zvukovou podobu, liší se však svým významem – např. *sním* (1. os. sg. indikativ, přezens – sloveso snít) a *sním* (1. os. sg. indikativ, přezens – sloves snít)

V textech se objevuje také intertextualita, tj. vztah daného textu k textům jiným prostřednictvím různých narážek, aluzí. Texty se však mohou odkazovat také na všeobecné znalosti a hodnoty, které jsou v daném jazykovém společenství obecně známé (viz PMČ, § 843).

2.4 Morfologická rovina

V této rovině budeme zkoumat četnost slovních druhů v námi zvolených písňových textech. Prokeš (2003) zdůrazňuje tu skutečnost, že se píseň pohybuje na ose statičnosti a dynamičnosti v závislosti na četnosti verb a substantiv. Data budou srovnána s procentuálními hodnotami, které vykazují texty folkových písní z 60.–80. let 20. století, které ve své publikaci Prokeš hodnotí. Prokešova data byla srovnávána s daty publikace *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce* autorů Jelínka, Bečky a Těšitelové (1961). Při našem rozboru dbáme na zachování zásad, jimiž se tento frekvenční slovník (dále jen FS) řídí (např. za jeden slovesný tvar je považován slovesný složený přísudek i slovesné tvary se zvratným zájmenem aj).

2.4.1 Problémy zařazení některých slov

FS uvádí několik poznámek k třídění slovních druhů:

- a) za substantiva se považují substantivizovaná adjektiva pouze tehdy, když je jejich substantivizovaná povaha nepochybná (*konečná, tj. konečná zastávka*), v ostatních případech byla označována taková slova za adjektiva,
- b) *žádný* (adjektivum), *každý a sám* (pronomen), *všechn* (numeralie),
- c) ke slovesným tvarům se řadila také deverbativní adjektiva,
- d) pokud má adverbium ve větě platnost prepozice (*kolem* rybníka), bylo rozhodnuto i přes tuto skutečnost řadit tato slova k adverbíím,¹⁴
- e) rozpor formy a významu u spojek a adverbíí – např. ve větě: *Ptal se, jak se ti vede?* bylo *jak* označeno za adverbium a byla zdůrazněna jeho spojovací funkce. Vztažná slova *kde, kam, kdy, kudy apod.* byla počítána k adverbíím.

14 FS uvádí, že pro tabulátory bylo obtížné určovat případy, kdy má adverbium platnost předložky. Bylo rozhodnuto tato slova řadit k adverbíím, ale naznačit v závorce jejich předložkovou funkci. Např.: *kolem* (rybníka) VI (VII)

Slova *vše* / *všichni* / *všecky* / *všech* byla zařazena k numeraliím, nicméně z pohledu dnešní lingvistiky tato slova řadíme k zájmenům úplnostním, neboť ve skutečnosti nevyjadřují množství ani počet, pouze reflektují určité skutečnosti (deixe). Další komentáře k zařazení některých slov k danému slovnímu druhu uvedeme u jednotlivých textů v podkapitole *Rovina morfologická*.

Čechová (1997) uvádí, že v uměleckých textech se objevují tvary typické pro hovorovou a obecnou češtinu. Stále však převládá užívání tvarů neutrálních. S tvary knižními se téměř nesetkáváme, a pokud ano, jedná se o užití zcela záměrné.

Prostředky značící neformálnost textu se projevují i v této rovině, například jsou to:

Příčestí činné sloves 1. a 2. přítomní třídy 3. os. sg. maskulina

Běžně označujeme toto příčestí jako l-ové. Ve spisovném jazyce tvoříme příčestí činné přidáním nefinálního tvarotvorného sufixu /l/ ke kmeni minulému, který je v těchto případech zakončen souhláskou (koncovka je pro maskulinum nulová). Pro neformální formy je běžné, že u sloves náležících k těmto třídám dochází k odsouvání konsonantu /l/, což je prvkem obecné češtiny. Tvary příčestí minulého feminin a neuter v siguláru a plurálu stejně jako maskulin v plurálu vznikají přidáním koncovek /a/, /o/, /i/, /y/ za tento kmenotvorný sufix /l/, proto v těchto případech odsouvání /l/ není možné.

Polymorfie u sloves vzorů mazat, krýt, kupovat

U sloves, která časujeme podle vzorů *mazat*, *krýt* a *kupovat*, dochází v 1. os. sg. a 3. os. pl. indikativu přítomného tvaru k tvarové polymorfii. Polymorfie zakládá tvarovou variantnost. Existují dvě spisovné varianty (dublety), například *kryji* i *kryju* / *kryjí* i *kryjou*. Jejich užití je však zpravidla podmíněno stylově. U sloves vzoru *mazat* se varianty s koncovkou /i/ považují za knižní, koncovky /u/ a /ou/ za stylově neutrální. U sloves vzorů *krýt* a *kupovat* je tvar *kryji* a *kupuji* považován za neutrální, varianty s koncovkou /u/ se považují stále za stylově nižší, jsou příznačné pro hovorovou češtinu.

Deklinace

Pro obecnou češtinu je typická koncovka /ma/ instrumentálu pl. u všech tří rodů. Tento jev je signifikantní především při spojení substantiva s adjektivem (*za novejšma domama*). Vyskytuje se však hojně při deklinaci všech slov (*třema*, *všema* apod.).

Nejzřetelněji se změny projevují ve skloňování adjektiv (viz dále diftongizace, úžení)¹⁵. Při konjugaci sloves není rozdíl tak zřetelný, některé varianty byly dokonce již přijaty za spisovné. U substantiv se setkáváme jak s typickými tvary obecněčeskými, tak i s tvarovou homonymií (způsobenou kolísáním). Použití daných tvarů je podmíněno například stylem (srov. Sgall, Hronek, 1992).

2.5 Foneticko-fonologická rovina

Pro písňové texty jsou příznačné rytmus a rým. Rytmus je založen na pravidelném střídání přízvučných a nepřízvučných slabik. Do hláskové roviny řadíme také několik figur. Zvukomalba, tj. určité seskupení hlásek, může na vnímatele působit libozvučně, či naopak nelibozvučně, a tak vhodně dokreslovat celkový dojem. Objevují se i aliterace, tj. opakování hlásek, hláskových skupin na začátku po sobě jdoucích slov a paronomázie, tj. spojení stejně nebo podobně znějících slov.

Při produkci řeči dochází běžně k hláskovým změnám, kterými mluvčí výslovnost modifikují. Zabývat se budeme především těmi, které jsou stylově příznakové. Krčmová (2007) uvádí ve své publikaci hned několik takových změn.

Elize

Jedná se o vypouštění hlásek. V českém jazyce dochází nejčastěji k odsouvání konsonantů, přičemž dochází k modifikaci zvukové podoby slova. Podtypem elize je afereze, tedy elize hlásek na začátku slov.

Proteze

Přidání hlásky (v-, h-, j-) před slovní celek; nejčastěji k protezi dochází u slov, která začínají na vokál /o/. Výskyt proteze je zcela běžný v mluvených projevech, nevyhýbá se tedy ani písňovým textům.

15 Čechová (1997) tyto jevy označuje za morfologizované jevy hláskoslovné. Rozhodli jsme se však tyto jevy uvést v rovině foneticko-fonologické, neboť primárně dochází ke změně právě na úrovni hlásek, sekundárně se projevují i na rovině morfologické.

Epenteze

Vkládání hlásek pro usnadnění výslovnosti. Typické je vkládání vokálu /u/ při výslovnosti číslovek osm a sedm. Tato změna je v souladu s ortoepickou normou. Zaměříme se především na nespisovné formy této změny.

Úženi /é/ v /í/¹⁶

Úžením rozumíme přechod vokálů z nižších poloh do vyšších (z hlediska vertikálního posunu jazyka). Vokál /é/ řadíme dle vertikálního posunu jazyka k vokálům středovým. U tohoto vokálu, který se vyskytuje především v koncovkách adjektiv a pronomin, dochází k úženi. Změna nezávisí na hláskovém okolí, ale u těchto vokálů probíhá vcelku pravidelně. Jedná se o jev, který je typický pro obecnou češtinu.

Hlásková změna /í/ v /ej/

Dochází k diftongizaci vokálu /í/, a tak vzniká dvojhláska /ej/. Nejčastěji dochází k této změně v koncovkách adjektiv a pronomin. Lze ji však také pozorovat i ve slovním základu. Tuto změnu v jazyce pozorujeme přibližně od 14. století (srov. Komárek a Horálek, 1969). Do spisovného jazyka nebyla nikdy přijata. Tato změna je charakteristická pro mluvený jazyk v oblasti Čech a přilehlých částech Moravy. Je charakteristickým prvkem mluvy obecněčeské, která stále více proniká do veřejné komunikace.

2.6 Přizpůsobení textu hudební složce písně

Prokeš (2003) ve své publikaci uvádí několik poznatků k produkci písňových textům. Písni dominuje pravidelnost a užití sylabotónického prozodického systému. Vzhledem k zachování rytmu není možné v rámci taktů a melodie volně přesouvat přízvukné doby. Dochází však ke slovosledným inverzím nebo například ke změně kvantity vokálů.

Dloužení krátkých vokálů

Nejčastěji tuto změnu pozorujeme na konci vět před řečovou pauzou. Dloužení může být také prostředkem zdůraznění.

¹⁶ pravopisná stránka je zde irelevantní

Krácení dlouhých vokálů

Dochází k redukci výslovnosti dlouhých vokálů. Nejčastěji dochází k redukci vokálu /í/ >/i/.

V neposlední řadě je třeba také zmínit kulturu projevu. Pro zpěváka je řeč nástrojem. Měl by být schopen správně frázovat, plně využít svůj hlasový potenciál. Až tehdy, když zvládá základy, může svůj projev funkčně stylizovat. V písňových textech dochází zcela běžně k záměrné modifikaci realizace některých částí. Mění se kupříkladu dynamika, rytmus, záměrně se komolí výslovnost, aby bylo docíleno jisté stylizace.

3 Analýza textů z alba Jananas 2010

3.1 Seniore Freestyle

Píseň pojednává o životě seniora Vlastimila, který se rozhodl zcela proměnit svůj život poté, co ukončil dlouholeté manželství se svou ženou Evou. Motiv změny dominuje textu, což se ostatně odráží i v užití jazykových prostředků. Tento písňový text je mimo jiné plný aluzí.

3.1.1 Textová výstavba

Text má 7 slok. Souvisejí spolu vždy liché a sudé sloky. První, třetí a pátá sloka mají podobnou výstavbu, stejně tak druhá, čtvrtá a šestá sloka. Poslední sloka se od zbývajících liší. Uplatňuje se zde princip repetice – opakování veršů.

3.1.2 Rovina syntaktická

Princip opakování se uplatňuje na více místech. Opakují se verše – *Rozhodl se dělat věci, které v uplynulých šedesáti letech dělat nemohl / Bez své Evy / Chce si užívat, čerstvě rozveden, tak jako slunečnice každý den / Dá po ránu k probuzení destilát a hned je vzhůru každé ráno rád.*

Písni dominuje modalita voluntativní, která vyjadřuje záměr činitele děje, a tak se syntakticky naplňuje téma písně – snaha o změnu. Modální výraz *chtít* se vyskytuje pouze jedenkrát. Pak je z výpovědi vypouštěn, neboť vyplývá z kontextu. Jedná se o elipsu – *Chce si užívat / ochutnat kaviár / Dojít i v pitném režimu ke změně / pít více než dvě plzně z lednice denně / nechat jejich jezevčíka skočit v parku na fenu / Sám určovat, jak se chovat, kdy se nadechovat / Kouřit v obýváku, jíst klobásu bez pečiva / Mít před sebou dvě piva a říkat tomu perspektiva / Udělat večírek navzdory sousedům, navštívit veřejný dům.*

Příznakové jsou poněkud neobvyklé výpovědi s lexikálním zápořem. „Chce“ **nevynášet** koš / **Nenechat** ze sebe dělat umírající labuť / **Nebrat** léky / **Nenosit** stahující punčochy / **Nezouvat** se / **Nestlat**, **neholit**, **nesklápět**, **nesplachovat**. Takové výpovědi jsou co do významu ekvivalentní s výpověďmi s mluvnickým větným zápořem – Nechce vynášet koš, nechce nechat ze sebe dělat umírající labuť, nechce brát léky, nechce nosit stahující punčochy apod. Mluvnický zápor se vyskytuje také ve výpovědi *ještěže děti už nežijí*. Negace výrazů s modálním významem je specifická. Dle PMČ (§ 754) negace možnosti značí nutnost, tedy například nemohl odejít = musel zůstat. Výpověď *Rozhodl se dělat věci*,

kteřé v uplynulých šedesáti letech **dělat nemohl** je významově rovna výpovědi, že se rozhodl dělat věci, které v uplynulých šedesáti letech **musel oželet**.

3.1.3 Rovina lexikální

V textu se vyskytují slova cizí – *kaviár / pétanque / squash / perspektiva / kouč / gauč / faul / viagra*. Je zde také spousta jmen vlastních, která označují především osoby: *pan Vlastimil / bez své Evy / Oldřich Nový / Hugo Haas / Raul Schránil / Jágr*. Poněkud zastarale působí v textu slovo *halena*. Původně se jednalo o součást lidového oděvu, dnes spíše užíváme deminutivní tvar tohoto slova (*halenka*) mající význam dámská blůza. Tento lexém zpravidla neuvžíváme, pokud mluvíme o oděvu pánském. Příznakové je užití slova *destilát* označující lihovinu získanou destilací – alkohol. Dle aplikace *Slovo v kostce*¹⁷ je nejčastěji používáno v textech publicistických a v oborové literatuře. Autorka zvolila tento lexém především z důvodů dodržení rytmu a rýmu.

Frekvenčně příznaková jsou též pojmenování spadající do oblasti sportu – *pétanque / squash / kouč / bránil / faul / Jára Jágr*. Sport je zde také využit jako zdrojová oblast metafor: *vrátí faul jako Raoul Schránil / sílu Járy Jágra / kouč gauč opouští*. Můžeme tedy konstatovat, že pan Vlastimil byl zřejmě vášnivý sportovec, v manželství na sport neměl čas, ale teď se ke svým koníčkům hodlá vrátit.

Je zde také mnoho dalších obrazných pojmenování. Přirovnání zcela běžná pro hovorový jazyk – *choval se jak vůl*, ale také poněkud originální, která ovlivňuje téma i kontext – *Chce si užívat, čerstvě rozveden, tak jako slunečnice každý den / Bude mít účes nový jako Oldřich Nový a hlas jako Hugo Haas / a bude hustej jako křoví*. Slovní spojení *osobní zkrat* je zde použito v přeneseném významu. Slovo *zkrat* označuje nežádoucí spojení vodičů různého napětí, běžně se jím však nesprávně označuje jakákoli elektrická porucha. Odtud je také odvozeno toto slovní spojení mající význam poruchy. Autorka dále tuto metaforu rozvíjí a dodává *nahodit jističe*. Tedy opět se vracíme do oblasti elektrotechniky, kde nahazením jističů problém vyřešíme. V přeneseném významu je zde myšleno, že i pan Vlastimil „po

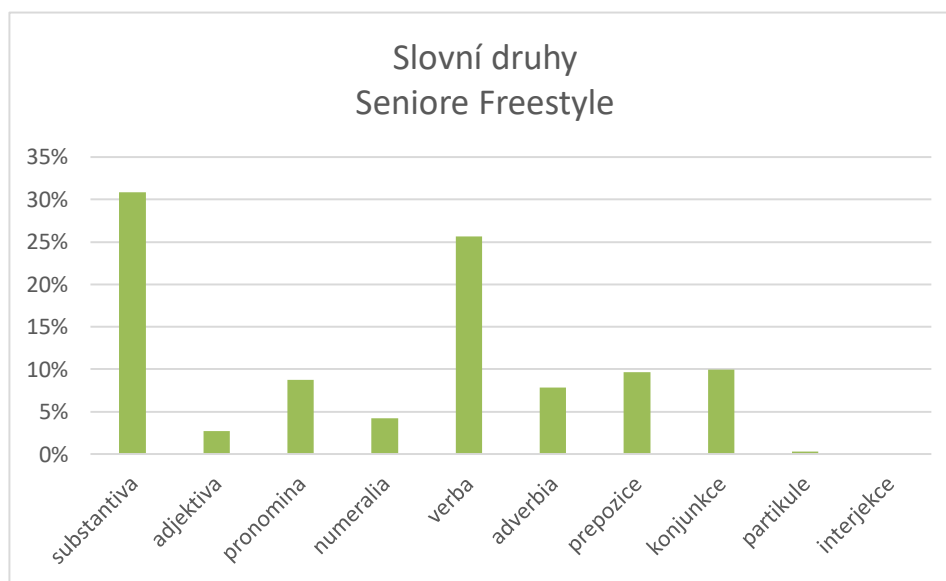
17 Webová aplikace, která na základě dat získaných z korpusů ČNK podává základní informace o tom, ve kterých typech textů se vyhledávané slovo užívá.

nahození jističů“ vrátí stav do normálu. V textu se objevuje také frazém neslovesný – *dobrák od kosti* mající význam člověk přirozeně hodný, laskavý.

V textu se objevují prvky intertextovosti. Aluzi nacházíme ve verši *ted' bez své Evy bude tropit hlouposti*. *Eva tropí hlouposti* je totiž název komediálního filmu z roku 1939, kde si shodou okolností zahrál jak Oldřich Nový, tak i Raoul Schránil, které autorka do textu také zasadila. Verš *vezme zpátky, co všechno vodnes čas* odkazuje na píseň Waldemara Matušky mající název *To všechno odnes čas*. Další aluzí je verš *tak jako slunečnice každý den*. Ten odkazuje na píseň Inky Zemánkové s názvem *Slunečnice*. Dokonce tuto píseň evokuje i poslední sloka, kde se zpívá *Sklenice slivovice každým dnem otáčí se vzhůru dnem*. K srovnání uvádíme text písně Zemánkové – *Tak jako slunečnice každým dnem otáčí se za sluncem*.

3.1.4 Rovina morfologická

Četnost slovních druhů znázorňuje graf 1.

Graf 1: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni Seniore Freestyle, zdroj vlastní

V tomto textu se objevují všechny slovní druhy kromě interjekcí. Největší procentuální zastoupení (31 %) mají substantiva, za nimi následují slovesa s procenty 26. Vyskytuje se zde také spousta předložek a spojek. V tomto písňovém textu se oproti jiným textům nachází vysoký počet číslovek – *Má osmdesát let / Stání trvalo dvacet minut / pít více než dvě plzně / Tolik let ho bylo sotva půl*.

Slova *uplynulý / pitný / umírající / stahující* byla dle FS čítána k slovesným tvarům. Tato slova dnes běžně považujeme za adjektiva, neboť ve větě fungují právě jako přívlastky shodné. Vznikla transflexí právě ze slovesných tvarů, takže mimo jejich jmenné kategorie vyjadřují také dvě kategorie slovesné – rod a vid. Předložkovou povahu má ve verši *Sklenice slivovice každým dnem otáčí se vzhůru dnem* slovo *vzhůru*, které jsme připočítali k adverbium. Ve verši *a hned je vzhůru každé ráno rád* slovo *vzhůru* řadíme k bezesporu k adverbium, nachází se v predikativu. Slovo *navzdory* bylo také určeno dle formy jako adverbium ve verši *Udělat večírek navzdory sousedům* plní funkci předložky. Za adverbia jsme označili také slova *jak* a *kdy*, která mají ve verši *Sám určovat, jak se chovat, kdy se nadechovat* spojovací funkci.

Dochází zde také k jevu, kdy se počítají substance, jež jsou běžně považovány za singularia tantum, tedy nemají tvar pro množné číslo – *pít více než dvě plzně z lednice denně / Mít před sebou dvě piva*. V tomto kontextu došlo k přenesení významu, v obou případech je myšleno dvě láhve plzně/piva, a proto můžeme tato slova považovat za počítatelná. Tento jev je typický v komunikátech mluvených.

Jelikož píseň pojednává o panu Vlastimilovi, odráží se tato skutečnost také v užití morfologických prostředků. Slovesné tvary mají koncovky 3. os. sg. m. a.: *rozhodl se / nemohl / rozveden / nechal si*. Stejně tak se toto potvrzuje v užití tvarů zájmen *sám / on*.

3.1.5 Rovina foneticko-fonologická

Dochází zde k hláskovým změnám, které jsou typické pro obecnou češtinu – změna /í/ > /ej/ v koncovkách adjektiv *hustej / starej / šťastnej* a také v základu slova *bez brejlí*, dále dochází k protezi – vkládání souhlásky /v/ před vokál /o/. Vložený konsonant se stává stálou součástí výrazu: *vodnes*. Frekvenčně však převládají spisovné hláskové podoby.

Ve verši *Bere rebel berle bere, bez brejlí se na svět dere* dochází k hromadění sonor /r/ a /l/, které mohou působit kakofonicky. Paronomázií nacházíme ve verši *hlas jako Hugo Haas*.

3.2 Bílý sex

Název písně je poněkud zavádějící, nicméně v dnešní době bychom toto slovní spojení mohli považovat již za poměrně ustálené. Obě lexikální jednotky pozbyly svůj pravý význam a fungují jako celek s významem novým, obrazným. Hodnotili bychom jej tedy jako název

frazeologický nesoucí význam „pocit slasti pramenící z večerního vyjídání lednice“. Právě o tomto fenoménu pojednává text této písně. Hovořící subjekt zpívá o nutkání něco sníst, také o tom, že tomuto nutkání nelze odolat, i o následcích, které vyjídání lednice v pozdějších večerních hodinách může mít.

3.2.1 Textová výstavba

Text je rozčleněn do pěti slok. Sloky jsou nestejně dlouhé. Třetí sloku tvoří pouze dva verše, čtvrtou pak verše tři. První, druhá a pátá sloka mají verše čtyři. 3krát se opakuje refrén, vždy po liché sloce.

3.2.2 Rovina syntaktická

Modalitu voluntativní vyjadřující nezbytnou nutnost vykazují výpovědi *Musím ji mít, i když budu obézní / Musím ho mít*. Je nám sděleno, že i přes negativní následky, které mohou následovat, hovořící subjekt nutně potřebuje něco sníst. Specifické je užití záporu u modálního slovesa smět (viz PMČ, § 756). Sloveso nesmět vyjadřuje, že nezbytnost je dána zákazem a neexistuje tak možnost volby – *Já jím a jím a vím, že nesmím*. Modalitu alérickou s významem očekávanosti či žádoucnosti vyjadřuje výpověď *nemám se cpát, nemám, nemám po páté hodině*. Potvrdit si tuto skutečnost můžeme přeformulováním věty na „není vhodné se cpát po páté hodině“ (význam zde zůstane zachován).

V textu dochází k transpozici kladu a záporu ve výpovědi *V lednici je on, no není to krása*. KF této výpovědi hodnotíme jako expresivní. Smysl této věty je však kladný, mluvčí expresivně vyjadřuje tu skutečnost, že je to opravdu krása (viz PMČ, § 768).

Výpověď *Co s tím, co s tím* bychom co do formy mohli považovat za interogativní výpověď s KF expresivní. Jedná se o nepravé otázky. Mluvčí neočekává odpověď, blíže by se dala tato výpověď určit jako otázka řečnická (srov. Mrázková, 2017).

3.2.3 Rovina lexikální

Co se týká užití slovní zásoby, objevují se zpravidla lexémy stylově neutrální. Nacházíme zde však také výrazy knižní – *na nebi září večernice*. Kontrast prostředků stylově vyšších s přízemním tématem písně působí komicky. Jedná se o záměr. Autorka se snaží tento fenomén o nočním přejídání představit publiku v „odlehčené“ podobě:

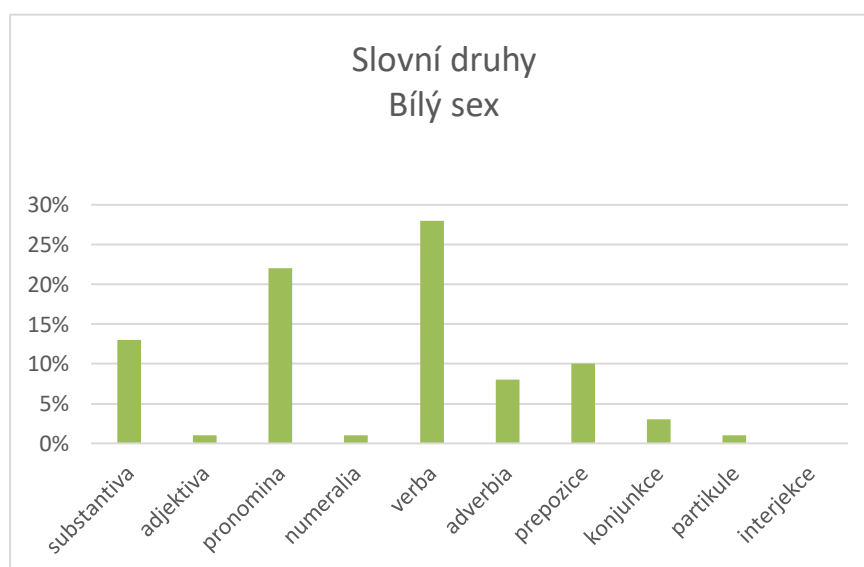
*Je půlnoc, na nebi září večernice
 Jdu na lov, sem tam přešlapuju
 Je půlnoc, mý okna září do ulice
 Je ticho, sem tam přešlapuju u lednice*

Objevuje se zde několik obrazných pojmenování, která vhodně podtrhují téma – *dám si, co se do mě vejde / nemám se cpát*. Personifikaci spatřujeme ve verši *a tam **spí špek** a tam zas **klobása***.

Nacházíme zde také prvky jazykové hry – užití homofon *S **ním** i bez něj, **sním** ho s chlebem i bez něj*.

3.2.4 Rovina morfologická

Zastoupení slovních druhů je shrnuto v grafu 2.

Graf 2: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni Bílý sex, zdroj vlastní

Je očividné, že v textu dominují tvary slovesné (28 %), následují zájmena a po nich vykazují vyšší hodnoty než ostatní slovní druhy také substantiva. Objevují se všechny slovní druhy kromě interjekcí.

Hovořící subjekt popisuje své vlastní zkušenosti, a tak převládají slovesné tvary 1. os. sg. U indikativu přítomného času je to koncovka /m/ – *spím / jím / vím / nesmím / sním / zastavím*. Neformálnost textu podtrhuje užití hovorové koncovky u přítomného tvaru slovesa *přešlapovat*, které se řadí do 3. přítomné třídy, vzor kupuje – *sem tam přešlapuju u lednice*.

Ve čtvrté a páté sloce se hromadí osobní zájmena odkazující na potraviny, které se nalézají v lednici hovořícího subjektu:

*V lednici je řízek, jiný slova tak nezněj
Musím **ho** mít, i když vím, že budu žít s **ním** i bez **něj**
S **ním** i bez **něj**, sním **ho** s chlebem i bez **něj***

*V lednici je **on**, no není to krása
a tam spí špek a tam zas klobása
Musím **ji** mít, i když budu obézní
Budu žít, budu žít s **ní** i bez **ní**, s **ní** i bez **ní***

3.2.5 Rovina foneticko-fonologická

Píseň je značně eufonická. Libozvučnost se zakládá na vokálu /i/:

*Já jím a jím a vím, že nesmím,
když spím tak sním o tom co nesním
Co s tím, co s tím, těžko to zastavím
V lednici je něco, ten pocit nevytěsním*

*Svítlí do tmy dveře moje bílý
vím to, otevřu je každou chvílí*

*Musím ho mít, i když vím, že budu žít s ním i bez něj
S ním i bez něj, sním ho s chlebem i bez něj*

Příznakové jsou změny typické pro obecnou češtinu, a to úžení vokálů – *mý okna září / dveře moje bílý / jiný slova tak nezněj* (zde dochází k elizi koncového vokálu /i/).

3.3 S.P.A.M.

Píseň zpracovává téma komunikace mezi partnery. Hovořící subjekt sám sebe stylizuje do zprávy *Jsem nepřechtená zpráva, informace ve znacích*. Zpívá o tom, že je nezobrazený, ignorovaný a adresát na něj nereaguje. Elektronická pošta je zde zdrojovou oblastí pro vytváření metafor. Toto téma je aktuální i dnes, nicméně tato komunikace už probíhá na odlišných platformách, avšak princip zůstává zachován. Někdy zůstávají zprávy z neznámých důvodů nezobrazené.

3.3.1 Textová výstavba

Píseň je rozčleněna do slok, objevuje se zde cizojazyčný refrén. Některé sloky jsou vystaveny na principu paralelismu či variace.

3.3.2 Rovina syntaktická

Výpověď s užitím modálního slovesa muset – *Píšu ti dál, **musím** to risknout* vyjadřuje nezbytnou nutnost. Záměr radící se do modality voluntativní vykazuje výpověď ***chci** se k tobě tisknout!* Prostou objektivní možnost značí výpověď *Něco mi **můžeš** vyčíst* mající význam „eistuje něco, co lze hovořícímu subjektu vytknout“. Mít/nemít schopnost něco vykonat vyjadřuje výpověď ***Neumíš** ve mě číst*. Je zcela zřejmé, že adresát není schopen pochopit hovořící subjekt.

Expresivně-direktivní komunikační funkci značí užití imperativu 2. os. sg., hovořící subjekt zde vyzývá adresáta, aby splnil obsah predikátu (viz PMC, § 802): *Dneska **dej** print / Tak se **neschovávej** / Neodepisuj mě, **odepiš** mi! / **Nech** mě do tý tmy jednou bliknout*. Usuzujeme, že text má ve vztahu k subjektu příjemce zprávy také funkci apelovou.

Zápor mluvnický větný je přítomen ve výpovědích *Mý hlásky ti **nedávaj** smysl / Ty **nechápeš** mý vtípky / Tak se **neschovávej** / Neodepisuj mě / **Nebudu** tvou novou ikonou na ploše*, mluvnický členský zápor spatřujeme ve výpovědi *přečtený jen mě **ně***. Zápor lexikální, kdy je záporka /ne/ přidána k nepřísudkovému výrazu, se nachází ve výpovědích *Jsem **nepřečtená** zpráva / Mé věty jsou **nevyžádané** re – klamy / názory **neměnné***. Hovořící subjekt vyjadřuje nesouhlas se stávající situací a snaží se ji změnit.

3.3.3 Rovina lexikální

Příznaková je vícejazyčnost textu. Objevují se anglicismy *print*, ale dokonce i celé anglické sloky:

*Special offer, time to answer
Buy bit cheaper, remember old partner
Spend less, get more
Get more pleasure*

V tomto spatřujeme záměr, neboť právě angličtina vévodí na poli komunikace v oblasti moderních technologií. Jako „univerzální“ komunikační prostředek ji však užívá spousta mluvčích. Je proto zcela běžné, že interpreti napříč všemi státy skládají své texty v angličtině nebo ostatní jazyky s angličtinou mísí.

Obrazná pojmenování se vyskytují v každé sloce. Jak bylo výše zmíněno, jedná se o rozvíjející metafory, jejichž zdrojem je právě komunikace prostřednictvím elektronické

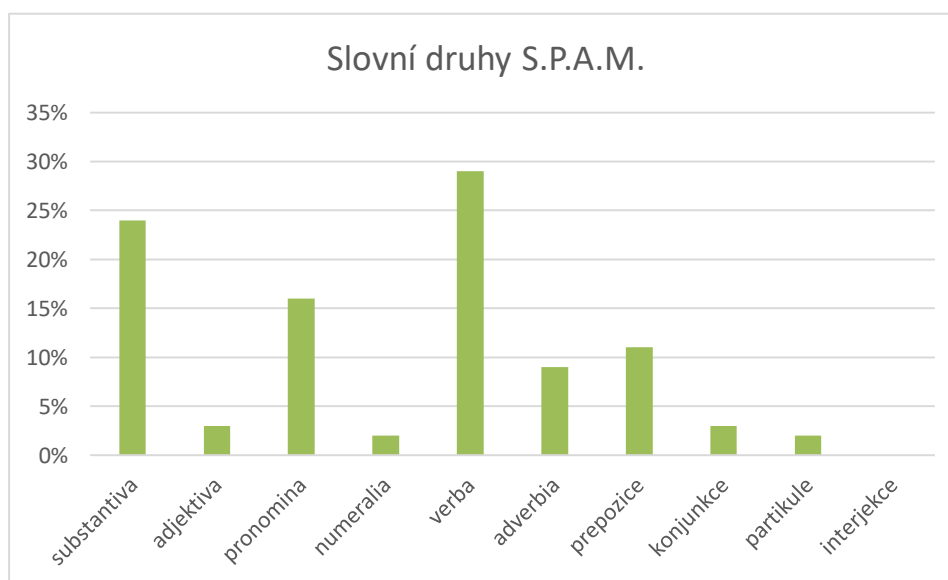
pošty. Pro příklad uvedeme několik z nich. V první sloce se hovořící subjekt ztotožňuje se zprávou:

*Jsem nepřečtená zpráva, informace ve znacích,
která svůj obsah skrývá do písmen tiskacích.
Denně se odesílám pronikám do tvý schránky*

Dalšími metaforickými vyjádřeními jsou: *Neumíš ve mně číst / a tak mne shodíš z otevřených oken / Dneska dej print, chci se k tobě tisknout / Za hry se skrývám, zprávy kóduju*. Tato obrazná pojmenování autorka volí velmi funkčně, jsou originální a zároveň vhodně zapadají do celkového kontextu písně.

3.3.4 Rovina morfologická

Četnost slovních druhů v tomto písňovém textu udává graf 3.

Graf 3: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni S.P.A.M, zdroj vlastní

Substantiva jsou v textu zastoupena z 24 %, verba z procent 29. Dále vykazují vyšší hodnoty oproti dvěma výše uvedeným textům (*Seniore Freestyle* a *Bílý sex*) také zájmena. Do součtu nebyla započítána slova z anglického jazyka.

Ke slovesům byla řazena deverbativní adjektiva – *nepřečtený / tiskací / doručený / opakující se / nevyžádaný / otevřený / výkonný*, která plní v textu funkci přívlastku. Jako adverbia byla určena slova *místo* a *uprostřed* ve verších *virtuální svět a filtr místo flirtu / za svými zdmi, uprostřed tmy*, kde mají tato slova funkci předložky.

Dialogičnost naznačuje užití 2. os. sg. indikativu – *poznáš / hlídáš / proletíš / přeposíláš / odpovídáš / neumiš / nechápeš* i 2. os. sg. imperativu – *dej / neschovávej / neodepisuj / odepiš / nech*.

Neformálnost textu značí užití hovorových koncovek u sloves psát, kódovat, mailovat – *píšu ti dál / zprávy kóduju / pořád mailuju*. Sloveso psát řadíme k 1. přítomné třídě ke vzoru maže. Slovesa kódovat a kupovat ke 3. přítomné třídě ke vzoru kupuje.

3.3.5 Rovina foneticko-fonologická

Název písně je realizován slabičně, tedy [es-pé-á-em]. Název evokuje iniciálovou zkratku, ale iniciálovou zkratkou není. Normovaná výslovnost tohoto slova je [spem]. Slabičně je v tomto případě slovo realizováno záměrně z důvodů rytmických.

V textu nacházíme hláskové změny v koncovkách *pronikám do tvý schránky / mý hlásky / kterýho vážně / kterýho pořád / jedinej člověk / mý vtípky / do tý tmy / máš přečtený*. Dochází k dloužení koncového vokálu – *jen mě né*. Elize koncového vokálu /i/ se vyskytuje ve verši *Mý hlásky ti nedávaj smysl*.

Paronomázie se vyskytuje ve verších *Vkládám se do textů, dotek studených prstů / virtuální svět a filtr místo flirtu*. Na principu podobnosti je použito slovo *mejluju* mající evokovat slovesný tvar *miluju*.

3.4 Pražské jaro

Tématem písně je láska a jaro, období, kdy se vše opět probouzí k životu a mimo jiné se také páruje. Hovořící subjekt si však svůj protějšek stále nemůže vybrat. Zdrojovou oblastí metafor je hudební odvětví. Především mezinárodní hudební festival klasické hudby, který se každoročně právě na jaře v Praze koná. Opět zde dochází k propojování témat přízemních s tématy poměrně seriózními.

3.4.1 Textová výstavba

Píseň je rozsáhlejší, má několik slok, které mají různý počet veršů. Dvakrát se v písni opakuje refrén. V úplném závěru písně se uplatňuje princip paralelismu.

3.4.2 Rovina syntaktická

Modalitu voluntativní mající význam záměru značí výpověď *Už nechci sólo být*. Jedná se o přání hovořícího subjektu najít si partnera. Modální sloveso je navíc v záporu a popírá obsah výpovědi. Záporka /ne/ je součástí predikátu, proto se jedná o zápor mluvnický větný (srov. PMČ, § 759). Záměr vykazují i výpovědi *Chci Nováka, Wagnera i Bartóka / Chci Janáčka, Wagnera i Bartóka*. Hodnoticí částice značí epistémickou modalitu u výpovědi *možná si dáme i do trumpety / asi se skočím zchladit do Vltavy*, kdy mluvčí není zcela přesvědčen, že se obsah predikátu splní, ale udává, že je to možné.

Expresivní KF vykazují výpovědi mající formu otázky *proč se to vnímá jako série podvodů / jak to sladit / jak v mé fantazii, mít všechny a žít v harmonii*. Jedná se o otázky nepravé, kdy mluvčí primárně neočekává odpověď. Jedná se o výpovědi, u kterých je posílen jejich emocionální význam (srov. Mrázková, 2017).

3.4.3 Rovina lexikální

V celé písni dochází k propojení několika lexikálních rovin. Setkáváme se s terminologií hudební: *doprovod / virtuos / koncert / piáno / trumpeta / basa / housle / nástroj / nátisk / klasika / muzikant / sbor / interval / prima / sexta / sextola / capriccio / da capo al fine / alikvóty / kobylka / komorní těleso / harmonie*. V textu se vyskytují též iníciałové zkratky, které souvisejí s hudebním odvětvím – *PKF a FOK*. Objevuje se zde hned několik proprií: *Pražské jaro / Boni pueri / Schola Gregoriana / Bambini di Praga / Suk / Rudolfinum / DiCaprio / Louis de Funès / roh Lesní a roh Anglický / Novák / Wáagner / Bartók / Bach / Vivaldi / Jaro / Svěcení jara / Svěcený Jára / Janáček / Mozart / Vltava*.

Dominantním prvkem jsou obrazná pojmenování, neboť téměř všechny lexémy mají z určité části význam přenesený. Za frazeologické jednotky považujeme slovní spojení – *To bude koncert / dáme si do trumpety / držet s tebou basu / přijdu k tomu jako slepej k houslím / já nic, já muzikant / na frak mi dává*.

Homonymní je v tomto kontextu výraz *Bacha dám si až za rok* mající významy dávat si pozor a také tento výraz můžeme považovat za metonymický, tedy pustit si Bachovy skladby. Ve verších *Chci Nováka, Wagnera i Bartóka / Chci Janáčka, Wagnera i Bartóka* opět spatřujeme metonymii.

Zajímavé je zapojení hudebních termínů do kontextu právě tak, aby získaly v metaforický význam: *jsem virtuosem, co hraje na city / Zatím nevím, co na tebe použiju za nástroj / jsem trubka / hraju to na víc stran / s kým z vás to bude prima a kdy dojde i na sextu / v hlavě mám sextoly / žít v harmonii.*

Ke složitější homonymii dochází u spojení slov *roh Lesní i roh Anglický*. Z pohledu formálního bychom označili slova *lesní* a *anglický* za substantiva, neboť pojmenovávají ulice, zároveň však spojení *lesní roh* a *roh anglický* odkazuje k hudebnímu odvětví (jedná se o dechové nástroje), a tak bychom v tomto významu zařadili tato slova k adjektivům.

V textu se nachází také prvky intertextovosti, konkrétně *S koncerty nejsou žerty* evokující pohádku *S čerty nejsou žerty* a *v mých iluzích a hájích* odkazující na jednu ze šesti symfonických básní Bedřicha Smetany s názvem *Z českých luhů a hájů*.

3.4.4 Rovina morfologická

Četnost slovních druhů v tomto písňovém znázorňuje graf 4.

Graf 4: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni *Pražské jaro*, zdroj vlastní

V písni se vyskytují všechny slovní druhy kromě interjekcí. Nejvíce jsou v písni zastoupena substantiva – z 26 %, následují slovesa s procenty 20.

Za samostatná slova jsme považovali jména vlastní např. *Svěcený / Jára / DiCaprio*, naopak za jedno textové slovo byly určeny názvy hudebních sborů *Bambini di Praga / Boni pueri* a *Schola gregoriana*. Složitě bylo zařadit slova *Lesní* a *Anglický*, ale dle grafického zápisu

jsme usoudili, že se jedná o substantiva pojmenovávající ulice. Slova *capriccio / da capo al fine* do součtu započítána nebyla.

Dialogičnost naznačuje užití 2. os. sg. indikativu – *uslyšíš / ťukáš* i tvary 2. os. sg. imperativu – *boj se*. Zajímavé je, že se během písně mění adresát. Nejprve hovořící subjekt mluví k jednotlivci, což značí užití zájmen – *doprovod můj jsi ty / co na tebe použiju za nástroj* a pak oslovuje skupinu – *Na scéně je vás víc / Mám vás tolik*. Tato skutečnost podtrhuje téma písně, kdy se hovořící subjekt obrací na své potencionální partnery.

Neformálnost textu značí užití hovorových koncovek u tvarů slovesa použít a hrát. Tato slovesa se řadí do 3. přítomné třídy ke vzoru kryje – *co na tebe použiju za nástroj / hraju ti z listu / hrajou mi capriccio*. Stejně tak naznačuje neformálnost odsouvání nefinálního tvarotvorného sufixu /l/ l-ového participia u slovesa zalehnout – *hlavu mi nápad zaleh*, toto sloveso náleží do 2. přítomné třídy a řadí se ke vzoru tiskne.

3.4.5 Rovina foneticko-fonologická

V textu písně dochází k elizi koncových vokálů – *Jdem na to piánko / budem nóty* i konsonantů: *Hlavu mi nápad zaleh*. Neformálnost značí hláskové změny v koncovkách – *po stý si zpívám / roh Anglický / jak v mý fantazii / jako slepej k houslím*. Podobně znějící slova se vyskytují ve verši *Svěcení jara, co obstará Svěcený Jára*. K záměrnému dloužení vokálu dochází ve slově *nóty*. Taková výslovnost má evokovat anglické slovo *naughty* /zlobivý/ [ˈnɔ:ti]. Stejně tak je tomu ve stejném verši u slova *horny*. Jedná se o mezijazykovou homofonii. Výslovnost iniciálových zkratek *PKF, FOK a ok* je realizována formou slabičnou [pé-ká-ef], [ef-ó-ká] a [ó-ká].

4 Analýza textů z alba To samo 2016

4.1 Jana Smutná

Název písně bychom mohli označit jako „nomen omen“. Hovořící subjekt sám sebe stylizuje do role nejsmutnější osoby na světě. Tématem písně je pocit smutku. Hovořící subjekt své pocity srovnává s událostmi/zážitky, které mohli být pro někoho skličující, ale vždy dodává, že i přesto všechno je nejsmutnější právě on.

4.1.1 Textová výstavba

Píseň je rozčleněna do šesti slok. Objevuje se dvouveršový refrén. V každé sloce se objevuje anafora, tj. opakování stejného slova na začátku veršů. Sloky jsou vystavěny na principu paralelismu.

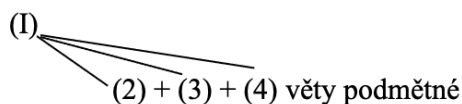
4.1.2 Rovina syntaktická

První dvě sloky mají shodnou formu. Jsou vystaveny na principu variace souvětí podřadného, kdy hovořící subjekt sděluje několik smutných skutečností:

*Je smutné, když štěňátko na nádor umírá,
když prášek na spaní až ráno zabírá,
když raněná srna padá do mláží,
když starou paní záchranka před domem porazí*

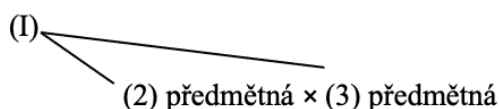
*Je tuze smutné, když se bílý kuň stane lidskou potravou,
když manželství zabíjí duši toulavou,
když Waka waka eh eh je textem písňovým,
když hygienik otráví se sýrem plísňovým,*

Jedná se o větu hlavní a tři věty vedlejší podmětne, mezi nimiž je vztah koordinace. Tuto skutečnost můžeme také naznačit prostřednictvím grafu.

Obrázek 1: Graf souvětí slok, zdroj vlastní

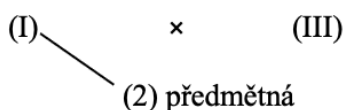
Strukturu refrénu můžeme vyložit dvojím způsobem. První interpretace – refrén tvoří souvětí podřadné *Já vím* (I), *každý trápení své má* (2), *ale nejsmutnější na světě jsem já* (3). Opět naznačíme stavbu souvětí prostřednictvím grafu.

Obrázek 2: Graf souvětí refrénu 1, zdroj vlastní

První věta je rozvíta dvěma větami vedlejšími, které hodnotíme jako předmětné a mezi nimiž je poměr odporovací. Věty vedlejší jsou připojeny k větě hlavní beze spojky – asyndeticky – avšak na základě významu složek obou vět i z hlediska valenční syntaxe usuzujeme, že spojky lze do struktury zahrnout: „Já vím, **že** každý trápení své má, ale **že** nejsmutnější na světě jsem já.“ Spojky byly pravděpodobně vynechány z důvodů rytmických.

Druhá interpretace – refrén tvoří souvětí souřadné *Já vím* (I), *každý trápení své má* (2), *ale nejsmutnější na světě jsem já* (III). Strukturu znázorňuje obrázek 3.

Obrázek 3: Graf souvětí refrénu 2, zdroj vlastní

V souvětí jsou dvě věty hlavní v poměru odporovacím. První věta je rozvíta jednou vedlejší větou předmětnou. Věta vedlejší je připojena k větě hlavní beze spojky – asyndeticky – avšak na základě významu složek věty i z hlediska valenční syntaxe usuzujeme, že lze spojku do struktury zahrnout: „Já vím, **že** každý trápení své má, ale nejsmutnější na světě jsem já.“ Spojka byla pravděpodobně vynechána z důvodů rytmických.

Zápor mluvnický je přítomen ve výpovědích *když tě tvůj kluk z Plzně už vůbec **nemá** rád / a ty zjistíš, že už ti to vlastně **nevadí** / když tě kamarádi na party **nepozvou** / a ani **nepřijdou**, když máš party svou / když **nikdo nesnídá** / Ať se **nikdo nezlobí**, smůla má se násobí / Ať se **nikdo nediví**, zápor lexikální pak ve výpovědi *svět je **nespravedlivý***, v tomto případě je významově ekvivalentní záporu mluvnickému „svět není spravedlivý“. Takové množství záporu v nás evokuje negativní konotace, které podtrhují téma písně.*

4.1.3 Rovina lexikální

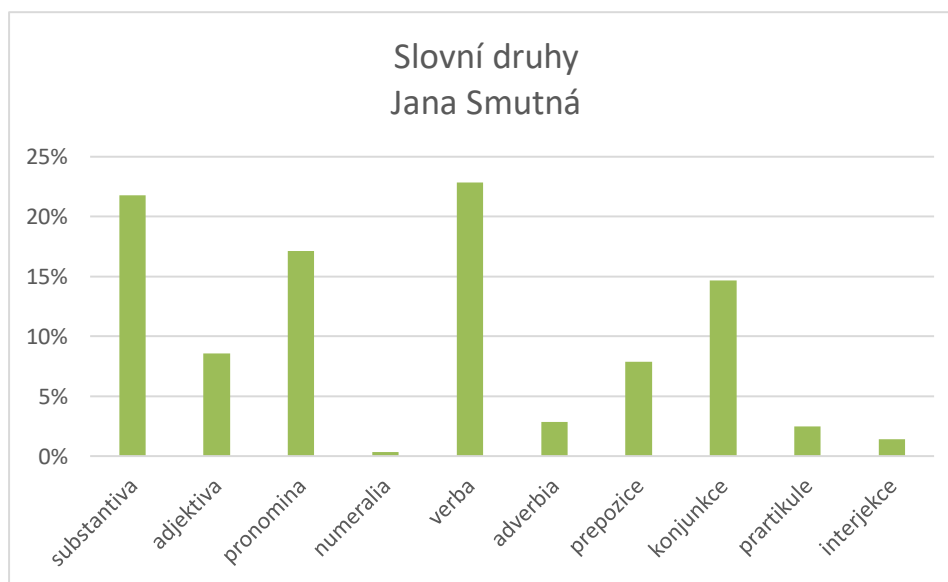
Co se týká slovní zásoby, jsou v textu převážně lexémy spisovné a hovorové. Objevují se zde propria – *odváží si Švéd / kluk z Plzně / když na Slovensku / blýskat nad Tatrou / s Karlem Gottem*. Příznaková jsou slova *štěňátko* (deminutivum), *banjo* (slovo cizí) a *konečná* (univerbát).

Objevuje se zde několik obrazných pojmenování. Pro příklad uvádíme některá z nich – frazeologické jednotky *manželství zabijí duši toulavou / fotbalista modelce dá náhle kopačky*, metafora *smůla má se násobí* obrazně pojmenovává tu skutečnost, že hovořícímu subjektu se opakovaně nedaří.

V textu se také objevuje intertextovost. Nachází se zde aluze na píseň *Waka waka* zpěvačky Shakiry – *Waka waka eh eh je textem písňovým*. Verš *když na Slovensku přestane se blýskat nad Tatrou* odkazuje na slovenskou státní hymnu *Nad Tatrou sa blýská* a verš *A s Karlem Gottem naopak, když nikdo nesnídá* je aluzí na známou Gottovu píseň mající název *Když muž se ženou snídá*.

4.1.4 Rovina morfológická

Četnost slovních druhů shrnuje graf 5.

Graf 5: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni Jana Smutná, zdroj vlastní

V tomto písňovém textu vykazují slovní druhy, které rozhodují o státičnosti, nebo dynamičnosti písni, téměř stejné hodnoty. Substantiva jsou zastoupena z 22 %, slovesa

z procent 23. V písni vykazují oproti jiným slovním druhům vyšší hodnoty také zájmena (17 %) a spojky (15 %).

Oproti výše zmíněným písním se zde vyskytuje také větší množství adjektiv, nejčastěji jsou součástí verbonominálního přísudku – *je smutné / jsem nejsmutnější / je nespravedlivý*, ve funkci přívlastku shodného pak v případech *slabý, křehký racek / bílý kůň / stará paní*.

Hovořící subjekt zpívá o sobě samém jako o nejsmutnějším člověku a své osobní trápení srovnává s událostmi/zážitky, které mohou být skličující většinou pro adresáty písně, někdy však jen pro účastníky zmíněných událostí. Tuto skutečnost odráží užívání některých morfologických jazykových prostředků – například se opakují osobní zájmeno *já*, které je v textu v kontrastu se zájmenem úplnostním *každý*. Polemizovat můžeme o tom, zda zmíněné skličující události jsou smutné i pro hovořící subjekt, neboť zde hraje roli také ironie.

4.1.5 Rovina foneticko-fonologická

Ve verši *a když tě tvůj kluk z Plzně už vůbec nemá réd* dochází k záměně hlásky, vokál /á/ se změně v /é/. Tato změna má pravděpodobně evokovat mluvu obyvatel Plzeňska. Nicméně tato změna není v souladu s nářeční oblastí, do které se plzeňské nářečí řadí. Další příznakové výrazové prostředky v textu nenacházíme.

4.2 Antonín Sova

Celá píseň je založena na humoru, ironii a aluzi. Dominantním tématem písně je narozeninová oslava hovořícího subjektu. Popisuje zde situaci, kdy slaví narozeniny a na oslavu přichází jako host Antonín Sova. Hovořící subjekt není z jeho přítomnosti nijak nadšený. Píseň je vystavěna na absurdním nápadu – postavit do kontrastu tvorbu Antonína Sovy a narozeninovou oslovu.

4.2.1 Textová výstavba

Píseň začíná úvodní recitací básně. Text je rozčleněn do 13 slok, jedná se poměrně o dlouhou píseň. Za refrén můžeme považovat soví houkání.

4.2.2 Rovina syntaktická

V textu spatřujeme zajímavý prvek. V několika slokách dochází k monologizaci dialogu. Jedná se o fiktivní rozhovor Antonína Sovy, který pronáší své verše (vede monolog), a hovořícího subjektu, který každou jeho repliku komentuje:

*Ty české rybníky jsou stříbro slité / A už je tady!
Žíhané temnem stínů pod oblaky / Tak tam běž na procházku
Vloženy v luhy do zeleně syté / My tady slavíme
Jsou jako krajů mírné, tiché zraky / Aáá!! Kdo to má vydržet?*

*Tu sluka steskne v rákosí blíž kraje / Sluka
a kachna vodní s peřím zelenavým / Kachna
jak duhovými barvami když hraje / Nechceš chlebiček?
se nese v dálce prachem slunce žhavým*

V dalších dvou slokách došlo k obrácení pořadí mluvčích:

*Tohle je večírek jedna báseň! / Svítivé mechy
Sovovy mlýny melou pomalu a jistě / Puškvorce!
Mele a mele a mele! / Stříbrem zrosené sny!
Zrývej mne! Zrývej! Nekonečno!*

*Dej si jednohubku, tady slušní lidé piji / Zrývej mne
Přestaň tady obtěžovat se svou poezií / Zrývej
Sklapni ten notýsek, dyť už to jede potřetí!
(Seberte mu brejle!) Ale von to umí zpaměti! Vyved'te ho!*

Výpověď s KF direktivní vyzývají adresáta, aby vykonal to, co mluvčí požaduje (srov. PMČ, § 802). Tuto skutečnost značí především užití imperativu *Dej si jednohubku / Přestaň tady obtěžovat se svou poezií / Sklapni ten notýsek*. Výzvu k okamžitému vykonání obsahu věty signalizují výpovědi *Vyved'te ho! / Vypadni! / Seberte mu brejle!*

Výpovědi mají v textu opět více adresátů. Hovořící subjekt se obrací k publiku, k posluchači jako jednotlivci – *Prchej, když se ozve: „Dobrý večer, tady Sova!“*, pomyslně také k ostatním účastníkům večírku – *Seberte mu brejle!*, nebo přímo k Antonínu Sovovi, např.: *Dej si jednohubku*.

Zcela odlišným typem výpovědi s expresivní KF je výpověď *Dveře jsou tam!* Mluvčí zde neužívá imperativu, ale indikativu. Právě v této komunikační situaci se však nejedná o pouhé

oznámení, nýbrž o výzvu k odchodu (srov. PMČ, § 810). Hovořící subjekt oznamuje Sovovi, kde se nachází dveře, a jeho záměrem je, aby místo opustil.

V textu nacházíme otázky nepravé, které nemají primární funkci „ptát se“, mají především expresivní povahu (KF). Interrogativní jsou pouze co do formy – *Kdo to má vydržet? Zde mluvčí neočekává odpověď, blíže by se dala tato výpověď určit jako otázka řečnická. Stejně tak za nepravou otázku řečnickou považujeme výpověď ale proč řešit hovadiny zrovna na moje narozeniny?* Odlišným typem výpovědi s KF interrogativní je výpověď *Nechceš chlebiček?* I přesto, že je z gramatického hlediska přítomen zápor, nejedná se o negaci. V tomto případě jde o otázku „pravou“, kdy tvar predikátu může mít jak zápornou, tak kladnou formu, tedy „Nechceš / Chceš chlebiček?“. Záměr mluvčího vůči adresátovi je vždy něco nabídnout. V našem případě však musíme počítat i s prvkem ironie, který můžeme vycítit právě z komunikační situace (srov. PMČ, § 804). Ironii shledáváme i ve výpovědích *A už je tady! / Tohle je večírek jedna báseň!*, což značí, že hovořící subjekt není z přítomnosti Sovy nadšen. Současně má tato výpověď mimo ironický význam také význam doslovný – na večírku se básně recitují.

Formálně jsou výpovědi s KF varovací blízké právě výzvam, nicméně je zde jeden zásadní rozdíl. Pakliže adresát neuposlechne, mohou se dostavit negativní následky – *Prosim vás už nikdy tohle nedělejte znovu / nezvěte už na večírek Antonína Sovu / Prchej, když se ozve: „Dobrý večer, tady Sova!“ / hlavně ať mi neříká veršovanou gratulaci!* Důraz je v posledním příkladu kladen na částice *hlavně* a *ať*, abychom si potvrdili onu varovnou KF můžeme si pomoci explicitní performativní formulí – *Varuji tě, jestli mi hodláš říci veršovanou gratulaci, může to pro tebe mít negativní následky* (srov. PMČ, § 809).

Z hlediska modálního významu nacházíme ve verši *Třeba by to vyběhal, třeba by to vyběhal, kdyby dělal nějaký sport* epistémický postoj mluvčího k obsahu výpovědi, tedy s určitou mírou jistoty, kterou podtrhuje jistotní částice *třeba*, mluvčí sděluje svůj názor. *Moh by klidně přijít, kdyby to nezmiňoval / Může tu být, když dá pokoj* – tyto výpovědi vykazují znaky modality aletické, konkrétně objektivní možnosti. Mluvčí sděluje, za jakých podmínek se může Sova večírků účastnit.

4.2.3 Rovina lexikální

Jedním z prvků, který tento text charakterizuje, je intertextovost. Objevuje se zde několik úryvků z díla Antonína Sovy. Ze sbírky *Vybouřené smutky* jsou zde útržky básně *Emblem knihy – Poutník jsem vyštvaný morovým puchem království / Surové křiky! / Odcházím smrtelně raněn, v Hory Snů, v makrokosmické hory!* a ze sbírky *Z mého kraje* část básně *Rybníky – Ty české rybníky jsou stříbro slité / Žíhané temnem stínů pod oblaky / Vloženy v luhy do zeleně syté / Jsou jako krajů mírné, tiché zraky / Tu sluka steskuje v rákosí blíž kraje / a kachna vodní s peřím zelenavým / jak duhovými barvami když hraje / se nese v dálce prachem slunce žhavým.* Aluzí na báseň *Hostina života* ze sbírky *Ještě jednou se vrátíme* jsou verše *Stříbrem zrosené sny! / Svítivé mechy.*

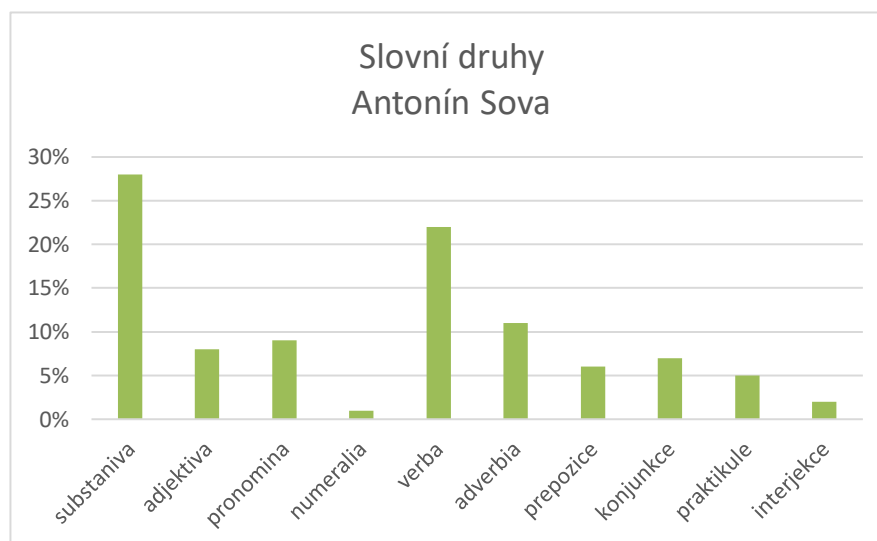
Komický prvek písni se zakládá (podobně jako u písni *Bílý sex* a *Pražské jaro*) na mísení dvou stylově odlišných rovin.

Mimo jiné se v textu vyskytují také expresivní výrazy. Mají zdůraznit především emoce – značné rozhořčení hovořícího subjektu – *nebo se sem zase nakýbluje Sova / bude cucat jeden grog / dřepne si na gauč a sní si dort / když do tebe celej večer hučí Sova / kecy vo přírodě / ale proč řešit hovadiny / Ať se klidně vožere a do vany tu zvrací / Mele a mele a mele!* Roli zde hraje také metafora, většina těchto slov a slovních spojení je myšlena obrazně.

Objevuje se zde několik proprií – *Nezvěte už na večírek Antonína Sovu / nebo se svou kapelou Vlasta Parkanová / televize Nova / Sovovy mlýny melou pomalu ale jistě.* Poslední příklad je zajímavý i z hlediska frazeologie. Jedná se o aktualizaci frazému „Boží mlýny melou pomalu ale jistě“ s významem, že každý jednou bude dříve či později za své nečestné jednání potrestán. Další možný výklad je také metaforicky vyjádřit to, že „Sova nepřetržitě recituje“, neboť hned vzápětí následuje *Mele a mele a mele!*

4.2.4 Rovina morfológická

Četnost slovních druhů naznačujeme v grafu 6.

Graf 6: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni Antonín Sova, zdroj vlastní

Nejvíce jsou v textu zastoupena substantiva (z 28 %), pak následují verba s procenty 22. Vyšší hodnoty vykazují oproti jiným textům také adverbia (četnost 11 %). V tomto textu se vyskytuje také nejvíce interjekcí, především se jedná o zápis zvuků soviho houkání (refrénu). Také se zde vyskytuje nejvíce částic. Jedná se o částice epistémické – *třeba*, zdůrazňovací – *hlavně / už / vždyť* i hovorové – *prostě*. Několik deverbativních adjektiv jsme počítali dle FS ke slovesným tvarům – *končící / kroužící / hučící* apod. Adverbium se spojovací funkcí se vyskytuje ve verši: *zase bude vykládat, jak se zamiloval*.

Tvar *kecama* je typický pro obecnou češtinu. Při deklinaci dochází v instrumentálu plurálu k užití koncovky /ma/. K této změně dochází u všech deklinačních vzorů. Tato koncovka byla původně koncovka duálu (dvojného čísla, které se v současné spisovné češtině se vyskytuje pouze ve tvarech *rukama, nohama, ušima, očima*).

4.2.5 Rovina foneticko-fonologická

Neformálnost naznačují hláskové změny – z *celýho večera*, diftongizace v koncovkách adjektiv *celej večer hučí Sova / když ti celej večírek*, v základu slova – *Může tu bejt*, dále proteze *kecy vo přírodě / sedět vo hladu / Ať se klidně vožere / Ale von to umí z paměti*. K elizi konsonantu dochází ve verši *Moh by klidně přijít* a k elizi počátečního konsonantu /v/ ve slově *dyť*. Ve slovech *strávím a prosím* došlo při výslovnosti k redukci délky vokálu.

4.3 Válka sportu

Píseň předkládá osobní pohled hovořícího subjektu na sport. Zjišťujeme, že se hovořící subjekt ke sportu staví negativně a nezáleží mu na tom, aby byl fit – *Sportovec roku je mi trnem v oku / U robusty či arabiky rostu a kynu / Já žádnou nemám formu, forma patří dortu.* Namísto toho představuje své vlastní záliby a zájmy a snaží se svůj názor vnutit i publiku. Zdůrazňuje, že mu nezáleží na veřejném mínění, ale především mu jde o jeho osobní komfort. Zdrojovou oblastí jsou v tomto písňovém textu sport a kultura (dostávají se do kontrastu).

4.3.1 Textová výstavba

Píseň je rozčleněna do 7 slok. Píseň má refrén, který se opakuje pouze dvakrát – po první a páté sloce. V písni je také uplatněn v šesté a sedmé sloce princip variace.

4.3.2 Rovina syntaktická

Neobvyklý slovosled se vyskytuje ve výpovědích *Vím dobrá káva kde je i šálek Earl Greye / že nikdy neutvořím párek s nikým / V knihovně já průkazku mám.* Uspořádání jednotlivých členů ve větě je zcela záměrné a je podřízeno rytmu a rýmu. V refrénu spatřujeme subjektivní slovosled. Dochází k předsunutí rématu s cílem tyto členy zdůraznit:

*Sukovu síň, koncertní sál, kavárny dým
a operní dům nikdy neopustím*

*Divadelní foyer znám,
nezamávám literárním kavárnám*

Povahu cizího mínění/převzaté informace má výpověď *že nikdy neutvořím párek s nikým, když jsem špekáček.* Zdroj této informace je uveden v předchozím verši *na mém stole leží letáček.* Ve výpovědi **Nemůžu** připustit, že můj sachr má být jenom cukr a tuk dochází k negaci možnosti, která nepřipouští alternativní jednání, je možná tedy jen jediná, nutná volba. Tato výpověď je pak co do významu rovna výpovědi „musím odmítnout tvrzení, že můj sachr má být jenom cukr a tuk“ (srov. PMČ, § 754). Ve výpovědi *Já nechci žádnéj režim* se jedná o modalitu voluntativní vyjadřující záměr hovořícího subjektu nemít žádný jasně daný „sportovní“ režim.

V textu se vyskytuje také spousta výpovědí v záporu – *operní dům nikdy neopustím / nezamávám literárním kavárnám / Nejde si tvořit tvary mezi cvičence / Já nemám formu / Neodevzdám / Neptej se mě na sporty / nech si plaveckou lekci / já je neposlouchám / nemám úzkost*. Jedná se o zápor mluvnický větný. Hovořící subjekt tak jasně zdůrazňuje, že nehodlá své návyky nijak měnit. Nejde mu o to „jít s dobou“, ale především o spokojenost se sebou samým. Zápor mluvnický větný vykazuje výpověď *A už je to tu zas, na mém stole leží letáček, že nikdy neutvořím párek s nikým, když jsem špekáček*. Jedná se totiž o souvětí podřadné, kdy je první věta podmíněna větou druhou, a zápor je tak podmíněn také.

Stejně jako v předchozí písni je zde signifikantním prvkem střídání adresátů. Hovořící subjekt se neustále obrací na publikum, anebo posluchače jako jednotlivce. Komunikační funkci direktivně-expressivní spatřujeme ve výpovědích *Táhněte všichni do kaváren! / Neptej se mě na sporty / nech si plaveckou lekci*. V prvním případě se jedná o výzvu hovořícího subjektu k adresátovi (adresátům), zbývající 2 příklady mají povahu příkazu/rozkazu.

4.3.3 Rovina lexikální

Zajímavým příznakovým prvkem tohoto písňového textu je funkční využití polysémie slov. Velmi názorný příklad nacházíme ve verši *Já nemám žádnou formu, forma patří dortu*, kdy se pojí dohromady významy, které slovo forma nabývá. V první části se jedná o význam značící míru výkonnosti, jedná se o význam přenesený. V druhé části je slovo forma užito ve významu něčeho, co dává tvar. Ve verši *Ze své šířky nemám úzkost* dokázala autorka také využít mnohoznačnosti. Lexém *úzkost* zde sice má význam pocitu nejistoty, ale řidčeji se užívá také ve významu vlastnost toho, co je úzké; a tak se zde jakoby v opozitním vztahu mohou jevit slova *šířka* a *úzkost*. Tuto skutečnost potvrzuje i kontext, tedy pomyslný zápas s tím být fit, ale zároveň i nadále holdovat svým zálibám. Podobně je tomu u lexému *Plastiky*, který je zde sice zapsán s velkým písmenem na začátku značící název rokové hudební skupiny *The Plastic People of the Universe*, ale zároveň se jedná také o mezislovní tvarovou homonymii. Tento lexém vzbuzuje právě v tomto kontextu u posluchačů konotace spojené se zákrokem plastické chirurgie – *když jdu na Plastiky, myslím Vrátnu Brabence*.

Za frazeologické jednotky považujeme slovní spojení – *je mi trnem v oku* a *cukr a bič*. V textu se objevují i další obrazná pojmenování – například metafory *operní dům nikdy*

neopustím / nezamávám literárním kavárnám / smažený sýr mele v srdci mém dál vztahující se k tématu písně.

Objevuje se zde i několik proprií – *Earl Greye / Moleskinu / Plasty / Vráťu Brabence / Clinton / Sukovu síň*.

4.3.4 Rovina morfologická

Četnost slovních druhů shrnuje graf 7.

Graf 7: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni *Válka sportu*, zdroj vlastní

Zcela nejvyšší hodnoty zde vykazují substantiva – 36 %. V písni se objevují všechny slovní druhy, kromě interjekcí. Úplnostní zájmeno *všichni* jsme dle FS počítali k číslovkám a záporné zájmeno *žádný* zase k adjektivům. Z pohledu dnešní lingvistiky bychom je zařadili právě k zájmenům.

Neformálnost textu značí užití hovorových koncovek u tvarů slovesa vyhlašovat. Sloveso se řadí do 3. prezntní třídy ke vzoru kupuje – *vyhlašuju válku sportu*.

Dialogičnost značí užití imperativu pro 2. os. pl. i sg. – opět dochází k proměně adresáta – *táhněte / neptej / nech*.

4.3.5 Rovina foneticko-fonologická

Příznaková je diftongizace vokálu /i/ v /ej/ – *Já nechci žádněj režim* a také redukce vokálu /i/ ve slově *běžim*. Hlásková změna /é/ > /i/ se vyskytuje ve verši *mám priority jiný*.

4.4 Želé

Ústředním tématem písně jsou možnosti a také nerozhodnost. Hovořící subjekt zpívá o tom, že existuje hned několik možností, ale ne vždy se umí rozhodnout, která z nich je ta pravá. Opět zde dochází ke stylizaci hovořícího subjektu do určité role – do želé, jehož vlastnosti jsou zdrojem pro tvorbu metafor. Píseň je dialogická, hovořící subjekt se v textu obrací na pomyslného adresáta.

4.4.1 Textová výstavba

Píseň je rozčleněna do šesti slok. Je přítomen také refrén, ten se opakuje dvakrát – po třetí a po páté sloce. V první a šesté sloce spatřujeme anaforu. V písni se uplatňuje princip paralelismu i variace.

4.4.2 Rovina syntaktická

Písni dominují především výpovědi s modálními významy. Tyto výpovědi vyjadřují prostou objektivní možnost:

*Je tolik příběhů, co **mohly** začít
Je tolik dobrých cest, kterýma **dá se** jet
Je tolik možností a všechny jsou skvělé*

Modalitu voluntativní mající význam záměru vykazuje výpověď *já pak **chci** se jenom rozpliznout*. Ve výpovědích ***nemůžeš** po mně chtít, ať to vyřeším hned / Želé se bohužel **nemůže** z místa hnout / Jenže se **nemůžu** rozkrájet* dochází k negaci výrazů vyjadřujících možnost. Z hlediska významu je ponecháno pouze jediné možné řešení, tedy řešení nutné – „musíš uznat, že chtít po mně, abych to vyřešil hned, je nemožné / želé musí zůstat na místě / musím zůstat jednotný“.

Výpovědi *Jelikož někdy **možná** a jindy ano / z jiného úhlu pohledu **nejspíš ne*** vykazují epistémickou modalitu. Vyjadřují různý stupeň jistoty mluvčího o platnosti propozice. Užití částic naznačuje právě nejistotu hovořícího subjektu a podtrhuje onu nerozhodnost, která píseň prostupuje.

4.4.3 Rovina lexikální

Objevuje se zde několik lexému z oblasti gastronomie – *želé / pudink / marshmallow*. Do stejné kategorie ale navíc s intertextovostí můžeme zařadit lexém *amaroun*. Odkazuje nás

na televizní seriál *Návštěvníci*, kdy se tímto lexémem pojmenovává strava v podobě želatinové hmoty. U lexému *gumový medvěd* nacházíme příznak expresivní, neboť za neutrální pojmenování je považován deminutivní tvar *gumový medvídek*. Za expresivní považujeme též lexém *rozpliznout se*.

Opět je písňový text plný obrazných pojmenování, která se vztahují ku příkladu k vlastnostem želé – *nemám pevný postoj / chci se jenom rozpliznout / Začnu se chvět*.

4.4.4 Rovina morfologická

Četnost slovních druhů znázorňuje graf 8.

Graf 8: Procentuální zastoupení slovních druhů v písni *Želé*, zdroj vlastní

Nejvíce jsou v textu zastoupena slovesa – z 27 %. Substantiva, zájmena, adverbia a spojky se pohybují ve stejných hodnotách – kolem 15 %. K číslovkám bylo započítáno dle FS též *zájmeno úplnostní všechny*.

Vyskytuje se zde spousta slovesných složených přísudků s modálními slovesy, které podtrhují téma písně – *mohly začít / musím se rozhodnout / nemůžu se rozkrájet*, ale i se slovesy fáзовými – *začnu se chvět*.

Pomyslný rozhovor naznačuje užití 2. os. sg. – *nemůžeš / vyvineš* – zájmen *tvoje důvody / tvoje pocity*.

V textu nacházíme také koncovku typickou pro obecnou češtinu – koncovku /ma/ – *Je tolik dobrých cest, **kterýma** dá se jet / Je tolik cest, **kterýma** dá se jet*. Zde vidíme, že se koncovka /ma/ v instrumentálu pl. vyskytuje v neformálních textech nejen u substantiv, ale i u jiných slovních druhů (zde u zájmen vztažných).

4.4.5 Rovina foneticko-fonologická

Ve výpovědi *Jsem **aspikem a spik** se svět* se nacházejí paronyma. Tato slova mají velmi podobnou zvukovou realizaci, liší se však svou formou i významem. Zároveň v tomto verši eliduje konsonant /l/ u slovesa spiknout.

Další příznakové jevy v textu této písně nenacházíme.

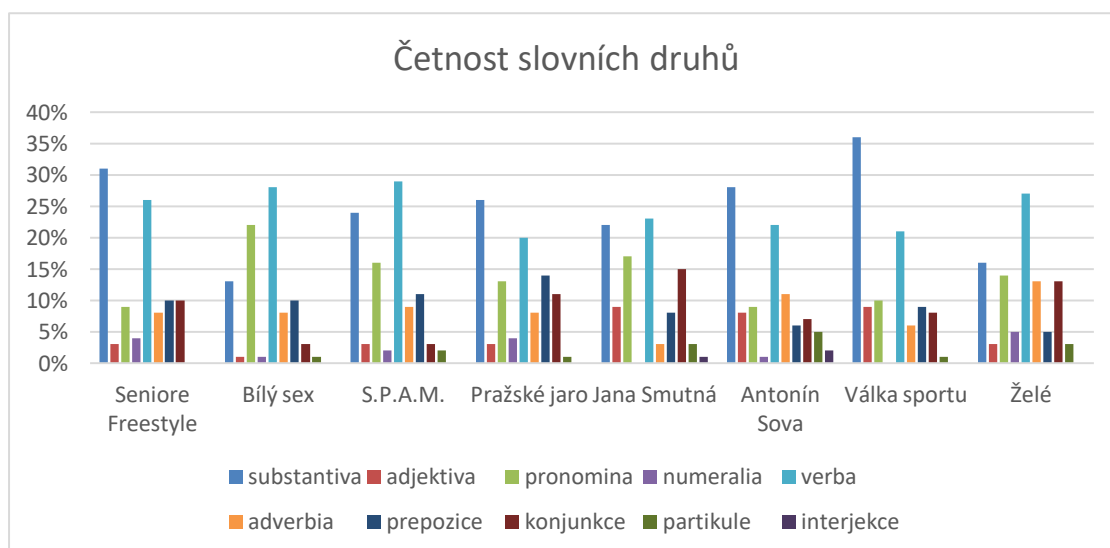
5 Srovnání četností slovních druhů s folkovými texty z 60.–80. let 20. století

Prokeš (2003) uvádí, že se četnost sloves pohybuje v rozmezí min. 20,5 max. 34,2 % a je podstatně vyšší, než uvádí FS. Substantiva se naopak pohybují pod hodnotami, které udává FS, jejich četnost je min. 22,1 %, max. 35,2 %. Dále udává, že ke státnosti přispívá vysoká frekvence substantiv – především hromadění genitivů.

Četnost slovních druhů v námi zvolených písňových textech shrnují grafy 9 a 10.

Graf 9: Průměr hodnot četností slovních druhů, zdroj vlastní

Graf 10: Četnost slovních druhů v jednotlivých písňových textech, zdroj vlastní

Co se týká statickosti a dynamičnosti písní, musíme usoudit, že nám průměrné hodnoty substantiv a sloves vyšly shodné (24 %). Ale pokud vezmeme v potaz jednotlivé písně, nejvíce statická je dle výsledných hodnot píseň *Válka sportu* (četnost substantiv 36 %), naopak nejméně substantiv se nachází v písni *Bílý sex* (13 %). I z grafu *Četnost slovních druhů* je jasně viditelné, že se počet sloves pohybuje téměř ve všech písních na podobných hodnotách – nejvíce dynamická je píseň *S.P.A.M.* (četnost sloves 29 %), nejméně pak píseň *Pražské jaro* (četnost sloves 20 %).

Prokeš (2003) uvádí hodnoty adjektiv v rozmezí 3,5–5,2 %. V námi zvolených písňových textech činí průměr 5 %. Průměrná četnost zájmen činí 14 % a příslovce jsou v námi zvolených textech zastoupeny z 8 %, což je v souladu s hodnotami, které vykazují texty, jež analyzoval Prokeš. Souhlasíme s tvrzením, že jsou folkové písně méně strukturované, což potvrzuje fakt, že míra rozvitosti jmenných i slovesných skupin je oproti psané poezii, která má k písňovým textům nejbližší, poměrně nízká. Naopak nesouhlasíme s tvrzením, že je píseň přímočará, neboť tuto skutečnost značně ztěžuje četnost obrazných pojmenování.

Závěr

Tato práce si kladla za cíl zanalyzovat písňové texty hudební skupiny Jananas z lingvistického hlediska a na základě této analýzy shrnout jejich specifika.

Z provedené analýzy vyplývá několik poznatků. Na rovině foneticko-fonologické dochází k modifikacím, které se běžně vyskytují při produkci řeči (nejvíce frekventovaná je změna úženi /é/ > /í/ v koncovkách adjektiv a pronomin). Ke změnám v kvantitě vokálů dochází zpravidla z důvodů rytmických. Na rovině morfologické jsme se zaměřili na frekvenční zastoupení slovních druhů, ze kterých jsme usoudili, že se námi analyzované texty na ose dynamičnosti a staticnosti pohybují ve středu. Vyskytují se v nich všechny slovní druhy. V této rovině se také objevují prostředky značící neformálnost. Co se týká sémantických vztahů lexikálních jednotek, písním dominují především obrazná pojmenování. Metafory jsou v textu velmi funkční, podporují témata jednotlivých písní a zakládají tak jejich otevřenost. Výrazným prvkem je také propojování stylově vyšších a nižších rovin, témat přízemních s tématy serióznějšími. Právě na tomto záměrném kontrastním spojování se zakládá humornost těchto písní. Dalším výrazným prvkem je intertextovost. Téměř v každé písni jsme narazili na verše, které byly aluzí na díla ať už klasické literatury (Sovovy verše), nebo na díla populární (písň zpěvačky Shakiry). Dále se v analyzovaných textech hojně vyskytovala homonymie – homonymie tvarová, slovnědruhová, a dokonce i mezijazyková. Tyto skutečnosti nám také něco vypovídají o osobě autora. Usuzujeme, že má široký rozhled, povědomí o tématech, o kterých zpívá, a určitý „cit pro jazyk“. Z hlediska syntaxe zdůrazníme především dialogičnost. Hovořící subjekt své výpovědi směřuje z velké části k publiku, ale obrací se také velmi často na singulárního adresáta či na postavy, které se v písních objevují. Frekventované jsou také výpovědi s modálními významy, které mnohdy podporují témata jednotlivých písní. Výstavbou se texty nijak neliší od jiných písňových textů. Jsou členěny do slok a přítomen je také vždy refrén.

Usuzujeme, že folkové písně vyžadují naši pozornost a chuť přemýšlet. Víceznačnost totiž zakládá jejich estetickou hodnotu. Prostřednictvím metafor, které jsou umocněné melodií, dokáží interpreti svým posluchačům předávat svá „poselství“ o věcech všedního dne nebo tématech aktuálních, která ve společnosti rezonují. Posluchač se ocitá v nelehké roli. Píseň v něm probouzí subjektivní konotace, je však důležité o písních přemýšlet, aby byl schopen

píseň správně interpretovat. To je mnohdy ztíženo právě výše zmíněnou víceznačností a otevřeností. Interpret předkládá posluchači téma, záleží však na něm, jak píseň uchopí. Zda se nechá jen unášet melodií, anebo se rozhodne dekodovat vše, co se v písni ukrývá.

Přesně to platí pro námi zvolené texty. Pokud chce posluchač zachytit vše, co se Jananas v písních snaží říci, nestačí si píseň jen poslechnout. Během poslechu musí posluchač přemýšlet o významech jednotlivých slov, představovat si jednotlivé obrazy a ty propojovat. Mnohdy se nepodaří vše zachytit hned při prvním poslechu. Při každém dalším přehrání skladby si posluchač všimne, že mu minule něco uniklo. Skupina Jananas totiž zachází s jazykem velmi kreativně. Pojí dohromady nespojitelné, ukazuje svůj všeobecný rozhled a předkládá svým posluchačům písně svěží, plné intelektuálního humoru. Dokáže využít všeho, co nám jazyk nabízí. Právě na všech těchto výše zmíněných skutečnostech se zakládá poetika této hudební skupiny.

Seznam použitých informačních zdrojů

ADAM, Robert. *Morfologie: Příručka k povinnému předmětu bakalářského studia oboru ČJL* [online]. Praha: Karolinum, 2015. [cit. 26. 2. 2021]. ISBN 978-80-246-2800-4. Dostupné z: <https://karolinum.cz/data/book/13589/133045.pdf>

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-21-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:80d3abd0-f081-11e3-a2c6-005056827e51>

EGGEBRECHT, Hans Heinrich. *Hudba a krásno*. Přeložila GABRIELOVÁ, Jarmila. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-479-3.

FUKÁČ, Jiří a POLEDŇÁK, Ivan. *Úvod do studia hudební vědy*. Olomouc, 1995. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2016/SHK01a/um/Uvod_do_studia_hudebni_vedy.pdf

GREPL, Miroslav (2017): KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VÝPOVĚDI. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [cit. 26. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ%20FUNKCE%20VÝPOVĚDI>

HOFFMANNOVÁ, Jana. *Sféra literární komunikace. Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016, s. 369–463. ISBN 978-80-200-2566-1.

JELÍNEK, Jaroslav, V. BEČKA, Josef a TĚŠITELOVÁ, Marie. *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961. Dostupné také z: <http://www.ujc.cas.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/infoz/Frekvence-slov-1961/Frekvence-slov-1961.pdf>

KARLÍK, Petr et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-624-8. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:baa054a0-d966-11e6-8010-005056827e51>

KLEŇHOVÁ, Eliška. Situačně podmíněné proměny současných písňových textů. In: *Bohemica Olomucensia: roč. 5* [online]. Olomouc, 2013. s. 44 [cit. 19. 2. 2021]. ISSN 1803-876X. Dostupné z: https://kb.upol.cz/fileadmin/userdata/FF/katedry/kbh/veda_a_vyzkum/bohemica_olomucensia/BO_1_2013.pdf

KOMÁREK, Miroslav a HORÁLEK, Karel. *Historická mluvnice česká, [Díl] 1: Hláskosloví*. Praha: SPN, 1969. sv. [Díl] 1 s. 16. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:752d05d0-38d2-11e4-8e0d-005056827e51>

KOŽMÍN, Zdeněk a TRÁVNÍČEK, Jiří. *Na tvrdém loži z psího vína: česká poezie od 40. let do současnosti*. Brno: Books, 1998. ISBN 80-7242-001-1 Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9e52afc0-5f23-11e3-ae59-005056827e52>

KRČMOVÁ, Marie. Změny realizací v souvislé řeči. *Fonetika* [online]. Brno: Filosofická fakulta MU Brno, 2007. [cit. 26. 2. 2021]. ISSN 1802-128X. Dostupné z: <https://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch07s03.html>

MERTA, Vladimír. *Zpívaná poezie: Úvaha vzniklá za pochodu v letech 1982–1984*. Praha: Panton, 1990. ISBN 80-7039-032-8.

MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

MRÁZKOVÁ, Kamila (2017): ŘEČNICKÁ OTÁZKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 26. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ŘEČNICKÁ%20OTÁZKA>

NEKVAPIL, Jiří a ZEMAN, Jiří. Sémiotické poznámky ke vzniku českých písňových textů. *Slovo a slovesnost*. 1987, **48**(1), s. 30–34. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3143>

O kapele. *JANANAS* [online]. 2017. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z: <http://jananas.cz/jananas/>

PROKEŠ, Josef. *Estetická výstavba české folkové písně v 60. a 80. letech XX. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3039-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:93696b80-f2b8-11e2-9923-005056827e52>

ROMPORTL, Milan. Výslovnost zkratkových slov. *Naše řeč*. 1951, **35**(3-4), s. 46–50. Dostupné také z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4226>

SGALL, Petr a HRONEK, Jiří. *Čeština bez příkras*. Jinočany: H & H, 1992. s. 37–60. ISBN 80-85467-29-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:27392b80-6874-11e3-82ee-005056822549>

ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU. Slovo v kostce. *Český národní korpus* [online]. [cit. 26. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/slovo-v-kostce/>

Seznam zkratek

PMČ Příruční mluvnice češtiny

KF komunikační funkce

FS Frekvenční slovník

sg. singulár

pl. plurál

os. osoba

m. a. maskulinum animatum

Seznam příloh

Příloha 1 – Přepis písňových textů

Album Jananas 2010

Senior Freestyle

Pan Vlastimil začíná nový život
Má osmdesát let a za sebou rozvod
Svůj první rozvod
Rozhodl se dělat věci,
které v uplynulých šedesáti letech dělat nemohl

Chce si užívat, čerstvě rozveden,
tak jako slunečnice každý den
Chce si užívat
Ochutnat kaviár, nevynášet koš, nehrát pomalý pétanque,
ale squash
Dojít i v pitném režimu ke změně –
pít více než dvě plzně z lednice denně
Nenechat ze sebe dělat umírající labuť
Nebrat léky, když na ně nemá chuť
Nenosit stahující punčochy a od ženy halenu
a nechat jejich jezevčíka skočit v parku na fenu

Manželství trvalo šedesát let
vše ale jednou pomíjí
Stání trvalo dvacet minut –
ještěže děti už nežijí
Rozhodl se dělat věci,
které v uplynulých šedesáti letech dělat nemohl

Vše nechal si libit, dobrák od kosti
teď bez své Evy bude tropit hlouposti
Bez své Evy
Nezouvat se, když se vrací od dveří pro klíče
Po osobním zkratu zase nahodit jističe
Sám určovat, jak se chovat, kdy se nadechovat
Nestlat, neholit, nesklápět, nesplachovat
Kouřit v obýváku, jíst klobásu bez pečiva
Mít před sebou dvě piva a říkat tomu perspektiva
Udělat večírek navzdory sousedům, navštívit veřejný
dům

Tolik let ho bylo sotva půl, choval se jak vůl
a teď bere berle a láme svou hůl
Bere rebel berle bere, bez brejlí se na svět dere
šťastnej, že mu nikdo nenavaří a nevypere
Rozhodl se dělat věci,
které v uplynulých šedesáti letech dělat nemohl

Chce si užívat, čerstvě rozveden,
tak jako slunečnice každý den
Bez své Evy
Bude mít účes nový jako Oldřich Nový
a hlas jako Hugo Haas
a bude hustej jako křoví
vezme zpátky, co všechno vodnes čas
Starej kouč gauč opouští, aby zas bránil
a se šarmem vrátí faul jako Raoul Schráníl
a velkou sílu Járy Jágra
mu dává dává dává dá viagra
Dává dá viagra

Dá po ránu do kávy k probuzení destilát
a hned je vzhůru každé ráno rád
Dá po ránu do kávy k probuzení destilát
a hned je vzhůru každé ráno rád
Dá po ránu do kávy k probuzení destilát
a hned je vzhůru každé ráno rád
Sklenice slivovice každým dnem otáčí se vzhůru dnem,
pak i on je vzhůru každé ráno rád.

Bílý sex

Je půlnoc, na nebi září večernice
Jdu na lov, sem tam přešlapuju
Je půlnoc, můj okna září do ulice
Je ticho, sem tam přešlapuju u lednice

Já jím a jím a vím, že nesním,
když spím tak sním o tom co nesním
Co s tím, co s tím, těžko to zastavím
V lednici je něco, ten pocit nevytěsním

Svítil do tmy dveře moje bílý
vím to, otevřu je každou chvíli
zítra si dám sto sedů a taky lehů
zítra si dám i kliky, dám povinně
nemám se cpát, nemám, nemám
po páté hodině, po páté hodině

A zatím je půlnoc a čekat dál už nejde
dám si, co se do mě vejde

Já jím a jím a vím, že nesním,
když spím tak sním o tom co nesním
Co s tím, co s tím, těžko to zastavím
V lednici je něco, ten pocit nevytěsním

V lednici je řízek, jiný slova tak nezněj
Musím ho mít, i když vím, že budu žít s ním i bez něj
S ním i bez něj, sním ho s chlebem i bez něj

V lednici je on, no není to krása
a tam spí špek a tam zas klobása
Musím ji mít, i když budu obézní
Budu žít, budu žít s ní i bez ní, s ní i bez ní

Já jím a jím a vím, že nesním,
když spím tak sním o tom co nesním
Co s tím, co s tím, těžko to zastavím
V lednici je něco, ten pocit nevytěsním

S. P. A. M.

Jsem nepřečtená zpráva, informace ve znacích,
která svůj obsah skrývá do písmen tiskacích.
Denně se odesílám pronikám do tvý schránky
Dnes poznáš, jaký jsem formát
Nač tu čekat – načtu stránky

Vkládám se do textů, dotek studených prstů mě mění
Zase jdu s kůží na trh, je volně ke stažení
Slovy se omotávám už pletu první větu
Za slovní hříčku se schovám do předmětu.

Doručenou poštu hlídáš
Proletíš seznamem
Přeposíláš, odpovídáš
a já v tom všem jsem S.P.A.M. – jsem spam

Pro tebe jsou má slova opakující se klamy
Mé věty jsou nevyžádané re – klamy.
Neumíš ve mě číst,
a tak mi zbyl tu, jen virtu...
virtuální svět a filtr místo flirtu.

Mluvím jinak než jiní,
a tak mne shodíš z otevřených oken
Mý hlásky ti nedávají smysl –
Special offer my heart is broken

Special offer, time to answer
Buy bit cheaper, remember old partner
Spend less, get more
Get more pleasure

Pišu ti dál, musím to risknout
Dneska dej print, chci se k tobě tisknout!
Za hry se skrývám, zprávy kóduju
Ale jsi jedinej člověk, kterýho vážně
jsi jedinej člověk, kterému pořád mejluju

Ty nechápeš má vtípky, vím,
někdy mlžím jemně
Něco mi můžeš vyčíst,
ale něco můžeš vyčíst i ze mě.
Tak se neschovávej,
za svými zdmi, uprostřed tmy
Neodepisuj mě, odepiš mi!

Nech mě do tmy jednou bliknout
Dva body spojí se úsečkou,
Až ti to dojde stačí kliknout
Čekám jen na tvý „RE s dvojtečkou“

/:My heart is broken:/

Jen úhel pohledu, názory neměnné
Všecky máš přečtený, přečtený jen mě né
Do koše s výkonnou pilulkou rozkoše
Nebudu tvou novou ikonou na ploše

Názory neměnné,
všecky máš přečtený, přečtený jen mě né
Do koše s výkonnou pilulkou rozkoše
Nebudu tvou novou ikonou na ploše.
Na ploše... Na ploše

/:My heart is broken:/

Pražské jaro

Už nechci sólo být
doprovod můj jsi ty
jaro mlátí se mnou o zem, jsem virtuosem,
co hraje na city.

To bude koncert
uslyšíš víc než tři věty
Jdem na to piánko a možná si dáme i do trumpety

Zatím nevím, co na tebe použiju za nástroj
jsem trubka, ale vím, co je nátisk,
tak se ho boj
držet s tebou basu se mi zachtělo
i když si ůukáš na čelo

Zas přijdu k tomu jako slepej k houslím
po stý si zpívám píseň starou, když venku právě začíná
jaro

Na scéně je vás víc,
hraju to na víc stran, ale tajím, co mám za lubem, je to
klasika
já nic, já muzikant
něco mě nutí a není tu místo na vzdor
a pak mám vás tolik, že by to vydalo na sbor

Hlavu mi nápad zaleh
přichází v různých intervalech
čekám, kdy vyplyne z kontextu
s kým z vás to bude prima,
s kým to bude prima
a kdy doje i na sextu

a všichni Boni pueri a celá Schola Gregoriana
zas v jarních ulicích se ukrývají
hledám je beze všech skrupulí a všecky Bambini di Praga
se ke mně dneska v noci přikuli a zaspívají

V parku u stromu, kde má Suk bustu
kleknu do trávy a hraju ti z listu
v hlavě mám sextoly
v mých iluzích a hájích rozkvetly violy
a pak místo do kina mířím do Rudolfiny
Nedívám se jak hraje DiCaprio a Louis de Funès
hrajou mi capriccio a da capo al fine

S concerty nejsou žerty
tohle je návrat do puberty
tohle skončí tragicky, když mířím potají
na roh Lesní i roh Anglický
budeme horny a budeme nóty
zazní všechny naše alikvóty
a pak se to provalí, už mám jen chvilku
než mi přijdou na kobylku
proč se to vnímá jako série podvodů
když mám s komorním tělesem pár tělesných pochodů
jak to sladit, jak v mé fantazii
mít všechny a žít v harmonii

a všichni Boni pueri a celá Schola gregoriana
zas v jarních ulicích se ukrývají
hledám je beze všech skrupulí a všecky Bambini di Praga
se ke mně dneska v noci přikuli a zaspívají

Chci Nováka, Wagnera i Bartóka
od PKF i FOK, Bacha
Bacha dám si až za rok
na frak mi dává Vivaldiho Jaro

a i Svěcení jara, co obstará Svěcený Jára
Mozartovy koule se na slunci tavi
asi se skočím zchladit do Vltavy

Chci Janáčka, Wagnera i Bartóka
od PKF i FOK, ok!
Bacha dám si až za rok
na frak mi dává Pražské jaro

Album To samo, 2016

Jana Smutná

Je smutné, když štěňátko na nádor umírá,
když prášek na spaní až ráno zabírá.
když raněná srna padá do mlází,
když starou paní záchranka před domem porazí

Je tuze smutné, když se bílý kůň stane lidskou potravou,
když manželství zabíjí duši toulavou,
když Waka waka eh eh je textem písňovým,
když hygienik otráví se sýrem plísňovým,

Já vím, každý trápení své má,
ale nejsmutnější na světě jsem já

Je smutné, když ti bratr řekne, že jsi jeho syn
a když se po neštovicích fotíš do novin
když půlku českých obrazů odváží si Švéd
a když tě tvůj kluk z Plzně už vůbec nemá rád

Je smutné, když se na konečné ráno probudíš
a v podstatě vzato lituješ, že bdiš
když slabý, křehký racek zmirá pod naftou,
když na Slovensku přestane se blýskat nad Tatrou

Já vím, každý trápení své má,
ale nejsmutnější na světě jsem já

Já vím, každý trápení své má,
ale nejsmutnější na světě jsem já

Je smutné, když se banjo večer naladí
a ty zjistíš, že už ti to vlastně nevádí,
když tě kamarádi na party nepozvou
a ani nepřijdou, když máš party svou

Když fotbalista modelce dá náhle kopačky
a modelka pak před přehlídkou snídá kopačky
A s Karlem Gottem naopak, když nikdo nesnídá,
tak to se smutné zdá, ale nejvíc trpím já

Já vím, každý trápení své má,
ale nejsmutnější na světě jsem já

Já vím, každý trápení své má,
ale nejsmutnější na světě jsem já

Ať se nikdo nezlobí, smůla má se násobí
Já mám prostě těžší období

Ať se nikdo nediví, svět je nespravedlivý

Já jsem ten, kdo tohle nejlíp ví

Já vím, každý trápení své má,
ale nejsmutnější na světě jsem já

Já vím, každý trápení své má,
ale nejsmutnější na světě jsem já

Antonín Sova

Ty černý žale, neustále kroužící
Z vrstev do vrstev, z nervů do nervů
Až někde v jámě končíš
Rozhodán od červů
V těl jasné krvi kouřící
Pod lebkou hnízdící!

Prosim vás už nikdy tohle nedělejte znovu
Nezvěte už na večírek Antonína Sovu
Před jeho kecama se člověk těžko schová,
když se slova chopí Sova

Víc zábavy obstará i televize Nova
nebo se svou kapelou Vlasta Parkanová
Větší sranda je i lití olova
Prchej, když se ozve:
„Dobrý večer, tady Sova!“

Příště bude oslava daleko od domova
nebo se sem zase nakýbluje Sova
a z celého večera bude jeho monolog
a přitom bude cucat jeden grog

/hu hu hu huuuu/

Ty české rybníky jsou stříbro slité / A už je tady!
Žihané temnem stínů pod oblaky / Tak tam běž na
procházku
Vloženy v luhy do zeleně syté / My tady slavíme
Jsou jako krajů mírné, tiché zraky / Aáá!! Kdo to má
vydržet?

Už to nechci podstupovat znova,
když do tebe celej večer hučí Sova
zase bude vykládat, jak se zamiloval
Moh by klidně přijít, kdyby to nezmiňoval

Může tu bejt, když dá pokoj,
dřepne si na gauč a sní si dort
Třeba by to vyběhal, třeba by to vyběhal,
kdyby dělal nějaký sport
Než poslouchat celej večer kecy vo přírodě,
radši strávím celou party na záchodě

Radši budu celej večer sedět vo hladu,
než poslouchat, co zas viděl někde v sadu
Rybník je fajn, ale proč řešit hovadiny
zrovna na moje narozeniny?

Tu sluka steskne v rákosí blíž kraje / Sluka
a kachna vodní s peřím zelenavým / Kachna

jak duhovými barvami když hraje / Nechceš chlebiček?
se nese v dálce prachem slunce žhavým

Už to prostě nechci nikdy podstupovat znova,
když ti celej večírek zkazí Sova / Sluka!
Ať se klidně vožere a do vany tu zvrací,
hlavně ať mi neřká veršovanou gratulaci!

/hu hu hu huuuu/

Tohle je večírek jedna báseň! / Svitivé mechy
Sovovy mlýny melou pomalu a jistě / Puškvorce!
Mele a mele a mele! / Stříbrem zrosené sny!
Zrývej mne! Zrývej! Nekonečno!

Dej si jednohubku, tady slušní lidé piji /Zrývej mne!
Přestaň tady obtěžovat se svou poezií /Zrývej!
Sklapni ten notýsek, dyť už to jede pořádkem!
(Seberte mu brejle!) Ale von to umí z paměti! Vyved'te ho!

Poutník jsem vyštvaný morovým puchem království
Vypadni!
Surové křiky!
Dveře jsou tam!
Odcházím smrtelně raněn, v Hory Snů, v makrokosmické hory!
Tak dobrou makrokosmickou noc!

Už to prostě nechci nikdy podstupovat znova,
když ti celej večírek zkazí Sova / Sluka!
Člověk tomu neunikne, těžko se tu schová,
když se slova chopí Sova

Hú!

Válka sportu

Vyhrávám šachy a vynikám v sudoku
Sportovec roku je mi trnem v oku
Jsem mistr světa amoleta, odborník na medovník
Vím dobrá káva kde je i šálek Earl Greye
U robusty či arabiky rostu a kynu
při psaní poznámek do svého Moleskinu
A už je to tu zas, na mém stole leží letáček,
že nikdy neutvořím párek s nikým,
když jsem špekáček

Sukovu síň, koncertní sál, kavárny dým
a operní dům nikdy neopustím

Divadelní foyer znám,
nezamávám literárním kavárnám

Nemůžu připustit,
že můj sachr má být
jenom cukr a tuk, cukr, sacharid / cukr a bič
na stadionu kde je slet, hlas řká cvič
mám priority jiný
kofeiny s nikotiny
Nejdu si tvořit tvary mezi cvičence
a když jdu na Plasty, myslím Vráťu Brabence
Já žádnou nemám formu, forma patří dortu

Vyhlašuju válku sportu!
Táhněte všichni do kaváren!

Café olé, můj rituál
Archivní sýr
a klub jazzový, kde Clinton hrál

V knihovně já průkazku mám
Neodevzdám
a kulturní přehled kupuji dál

Neptej se mě na sporty,
nech si plaveckou lekci
Forma je dobrá pro dorty,
já ji mít nechci

Já nechci žádný režim,
ani ten, kde po pásu běžím
Kde padám z výrobní linky
a moje činy jsou činky

Sukovu síň, koncertní sál, kavárny dým
a operní dům nikdy neopustím

Divadelní foyer znám,
nezamávám literárním kavárnám

Přece to víš, sportovní svazy
založili blázni a chudáci,
co si zpřetrhali vazy

Přece to víš, já je neposlouchám
Ze své šířky nemám úzkost
a smažený sýr mele v srdci mém dál

A smažený sýr mele v srdci mém dál

Želé

Je tolik příběhů, co mohly začít
Je tolik dobrých cest, kterými dá se jet
Je tolik možností a všechny jsou skvělé
nemám pevný postoj, měním se v želé

Jsem aspikem a spik se svět
nemůžeš po mně chtít, ať to vyřeším hned,
jinak se stáhnu zpět

Jsem amaroun, pudink a marshmallow
gumovým medvědem, co vzniká,
když chrupavky se namelou

Já tvoje důvody a tvoje pocity chápu
Taky v tom obecně vzato tak jakoby tápu
A když to vypadá, že už se posunu vpřed
Začnu se chvět, stáhnu se zpět, nechme to uležet

Jelikož někdy možná a jindy ano
z jiného úhlu pohledu nejspíš ne,
nechme to na ráno

Želé se bohužel nemůže z místa hnout
Když na mě vyvineš tlak,
já pak chci se jenom rozpliznout

Já tvoje důvody a tvoje pocity chápu
Taky v tom obecně vzato tak jakoby tápu
A když to vypadá, že už se posunu vpřed
Začnu se chvět, stáhnou se zpět, nechme to uležet

Je tolik příběhů, co mohly začít
Je tolik cest, kterými dá se jet
Jenže se musím rozhodnout pro jednu
Jenže se nemůžu rozkrájet

Jenže se nemůžu rozkrájet...